Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Hospodářský cyklus USA

Jiří Lukeš

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jiří Lukeš

obor Provoz a ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Hospodářský cyklus USA**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Teoretická východiska
4. Analytická část
5. Výsledky a diskuse
6. Závěr
7. Seznam použitých zdrojů
8. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

BRČÁK, J., SEKERKA, B. Makroekonomie. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

CZESANÝ, S. Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza. 1. vydání. Praha: Linde, 2006. 200 s. ISBN 80-7201-576-1.

SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D. Ekonomie. 18. vydání. Praha: Svoboda, 2007. 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

SOUKUP, J. a kol. Makroekonomie – Moderní přístup. 1. vydání. Praha: Management Press, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7261-174-4.

SLANÝ, A. Makroekonomická analýza a hospodářská politika. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. 376 s. ISBN 80-7179-738-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Stanislav Burian**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

..... Vedoucí katedry

..... Děkan

V Praze dne: 19. 2. 2010

Evidováno děkanátem PEF pod č.j.: KET-321-10B

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Hospodářský cyklus USA“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2011 _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu Ing. Stanislavovi Burianovi za cenné rady a připomínky, které mi v průběhu vypracování bakalářské práce ochotně poskytoval.

Hospodářský cyklus USA

Souhrn

Cílem bakalářské práce je analyzovat a popsat příčiny fluktuace hospodářství USA v různých časových obdobích.

Jako základní prostředek k analyzování ekonomického vývoje v americké ekonomice byl použit vývoj hrubého domácího produktu, míra nezaměstnanosti a míra inflace.

Úvodní část vysvětluje základní pojmy nutné k pochopení cyklické problematiky a nejdůležitější ekonomické teorie hospodářského cyklu seřazené podle doby vzniku.
Hlavní část se zaměřuje na nejkritičtější okamžiky v ekonomice 20. století v USA. Věnuje se událostem týkajícím se vzniku Velké deprese a prostředkům použitými vládními činiteli k jejímu zastavení. Po uzdravení ekonomiky popisuje období hospodářského rozmachu během druhé světové války, kdy po ekonomické stránce Spojené státy byly nejmocnější zemí na světě. Práce končí ekonomickou recesí, kdy USA vstoupily do vietnamského konfliktu, závodily ve zbrojení a postihla je ropná krizi.

Klíčová slova: expanze, recese, konjunktura, inflace, nezaměstnanost, fiskální politika, monetární politika, HDP, investice, potencionální produkt

---

Business cycle of the USA economy

Summary

The aim of this bachelor paper is to analyse and describe causes of economic fluctuation of the United States in different periods.

As the main instruments of american economic development analysis were used the gross domestic product and its development, unemployment rate and inflation rate.

The first part of the paper explains the most important terms which are essential to understand the questions of economic cycles and also the most important theories of economic cycle which are ordered according to the date of origin.

The main part is focused on the most critic periods of US economy in the 20th century. It inquires into the events which were before the outbreak of the Great Depression and also the means used by government officials to stop that crisis. As a next it treats the economic boom during the Second World War; in this period the economy of the United States was the most powerful in the world. The final part treats the recession casued by the participation of the United States in the war in Vietnam as well as the enormous production of guns and the insufficiency of oil.

Keywords: expansion, recession, boom, inflation, unemplyment, fiscal policy, monetary policy, GDP, investment, potencional product

Obsah

1. Úvod 4
2. Cíl práce a metodika 5
3. Pojmy a definice 6
   3.1 Pojmy hospodářského cyklu 6
   3.2 Fáze cyklu 7
4. Teoretická východiska 9
   4.1 Předkeynesiánské teorie 9
      4.1.1 Psychologické teorie 10
      4.1.2 Základy měnové teorie 11
      4.1.3 Teorie přeinvestování 12
      4.1.4 Inovační teorie 12
   4.2 Keynesiánské teorie 14
      4.2.1 Teorie akcelerátoru a multiplikátoru 15
   4.3 Nová konzervativní ekonomie 16
      4.3.1 Monetaristická teorie 16
      4.3.2 Nová klasická makroekonomie 16
   4.4 Typy cyklů 18
5. Vlastní práce 19
   5.1 Americká dvacátá léta 19
   5.2 Velká deprese 22
   5.3 New Deal 28
   5.4 Druhá světová válka 32
   5.5 Poválečný vývoj 33
   5.6 Americké hospodářství 60. let 36
   5.7 Krize 70. let 37
6. Výsledky a diskuse 40
7. Závěr 42
8. Seznam použité literatury a zdrojů 44
9. Přílohy 46

1. Úvod

Hospodářský cyklus je považován většinou za vlastnost každého tržního systému, který je dán výsledkem makroekonomických ukazatelů, především cyklického vývoje výroby a zaměstnanosti. Tyto fluktuace vznikají neustále a ukazují každodenní změnu v ekonomice. Záleží už poté pouze na vládních autoritách, jak se k těmto změnám postaví. Jakým způsobem je budou řešit či se od řešení distancují, jelikož někteří zastávají názor, že tržní ekonomika má ozdravné účinky, pomůže si sama a jakákoliv státní intervence by tržní mechanismus poškodila. Pro pochopení ekonomického kolísání je třeba znát příčiny těchto změn, které jsou vysvětlovány různými teoriemi hospodářského cyklu

Ekonomický vývoj každé země je různý a je dán několika hlavními faktory, jako je zeměpisná poloha, velikost dané země, počet obyvatel, přírodní bohatství a samozřejmě politické zaměření vládních autorit.

USA jsou jednou z nejmocnějších zemí světa, a tudíž ovlivňují celosvětový obchod. Proto je důležité zkoumat hospodářský cyklus právě u této země, jelikož většina teorií spojená s hospodářským cyklem vznikla právě na základě amerického vývoje ekonomiky.

Tato práce zkoumá kritické momenty ve vývoji amerického hospodářství. Věnuje se konkrétně období od 20. do 70. let, ve kterém nastaly nejkritičtější okamžiky 20. století v americké ekonomické historii.

Práce hledá odpovědi na otázky spojené s příčinami těchto krizí, s opatřeními hospodářsko-politických autorit v boji proti krizi, či jak se podařilo dosáhnout vyřešení těchto ekonomických problémů.

V práci jsou shrnuty i výsledky těchto dlouhodobých krizí.

2. Cíl práce a metodika

Hlavním cílem bakalářské práce je primárně identifikovat příčiny, průběh a důsledky cyklického vývoje ekonomiky v USA.

Aby byl naplněn hlavní cíl, práce se skládá z teoretické části, která definuje a vysvětluje základní pojmy související s hospodářskými cykly, a dále se věnuje přehledu ekonomických teorií, které vysvětlují podstatu, příčiny a mechanismy cyklického kolísání. Teorie jsou seřazeny chronologicky, což umožňuje přihlédnout k realitě a souvislostem období, ve kterém teorie vznikaly. V rámci charakteristiky teorií je kladen důraz na to, jestli odkazují na monetární či nepeněžní přístup a zda jde o příčiny vytvořené vnitřními či vnějšími zdroji.

Druhou část tvoří vlastní práce. Autor analyzuje jednotlivá období ekonomiky v USA. Koncentruje se především na otázky makroekonomické politiky, a to měnové a fiskální, které mají primární roli ve stabilizační politice, jejíž cílem je omezení délky a hloubky sestupné fáze hospodářského cyklu a vytvoření optimálních podmínek pro dlouhodobý ekonomický růst.

Práce je zakončená částí, kde autor identifikuje a přesně uvádí výsledky, kterých bylo dosaženo ve vlastní práci. Zkoumá konjunkturální a útlumová období z hlediska výkonnosti a zjišťuje, zda-li lze vysledovat určité diference.

Podklady a zdroje, ze kterých autor čerpal, jsou odborné publikace vztahující se k problematice teorií hospodářského cyklu a vývoje americké ekonomiky v jednotlivých obdobích. Veškeré potřebné údaje byly získány hlavně sběrem dat a jejich následnou analýzou, studiem dokumentů a interpretací získaných údajů

3. Pojmy a definice

Pro úplné pochopení problematiky hospodářských cyklů je nutné vymezit některé pojmy. Je třeba se zaměřit na to, co hospodářský cyklus vůbec je, jaké má fáze, čím se vyznačuje a jak je měřena jeho délka. Je nezbytné tento ekonomický jev uvést v širším kontextu, jinak by byla problematika hospodářského cyklu USA v této práci nesrozumitelná a chyběl by jí teoretický podklad.

3.1 Pojmy hospodářského cyklu

Mezi základní pojmy pro pochopení zkoumaného jevu patří hospodářský cyklus jako takový. Hospodářský cyklus je jev, který vykazuje pravidelné kolísání (fluktuaci) skutečného (reálného) produktu kolem potenciálního produktu, resp. jeho růstového trendu. Potencionální produkt je pojímán jako agregátní nabídka, která je udržitelná v čase a je determinována příslušnou strukturou produkce, stavem technologie s dostupností produkčních zdrojů. Dále je s jevem hospodářský cyklus spjata produkční mezera, což je odchylka skutečně dosaženého produktu od produktu potencionálního. Makroekonomická rovnováha vyjadřuje celkový výsledek, který je dán působením agregátní nabídky a poptávky. Tím se míní, že se národní produkt, cenová hladina a celková zaměstnanost ustálí na takové úrovni, která odráží množství, které chtějí firmy prodat kupujícím, kteří o ně mají zájem.[1]

Základními vlastnosti cyklu je délka cyklu, která je měřena počtem čtvrtletí (případně měsíců) od jeho vrcholu po vrchol následujícího cyklu, amplituda (hloubka) vyjadřující maximální vzdálenost mezi pozitivními či negativními produkčními mezerami každého cyklu a v neposlední řádě délka vzestupné (sestupné) fáze cyklu udávající počet čtvrtletí ode dna po vrchol.[2]

[1] SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D. . *Ekonomie*. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X

[2] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1

3.2 Fáze cyklu

Hospodářský cyklus se z chronologického hlediska člení do čtyř fází. Jedná se o kontrakci, dno, expanzi a vrchol.

Kontrakce je charakterizována poklesem skutečného produktu. Pokud se ekonomika nachází v této fázi cyklu, hovoříme o recesi či o depresi. Pod pojmem recese se zpravidla chápe situace, kdy skutečný produkt klesá permanentně. Velice hluboký a dlouhodobý stav kontrakce se nazývá deprese. Pro depresi je typická vysoká nezaměstnanost, nízký produkt a investice, snížená podnikatelská důvěra, vysoká četnost úpadků firem a klesající ceny. S rostoucí mírou nezaměstnanosti se důchody domácností zmenšují, což vede k dalšímu snížení poptávky. Firmy se začínají dostávat do finančních potíží, klesají jim profity a jejich investice nepřinášejí takové výnosy, které při investování očekávaly. Při útlumu ekonomických aktivit se zvyšují deficity veřejných rozpočtů. Zvyšování nezaměstnanosti ovlivňuje negativně fyzické a psychické zdraví obyvatelstva, jejich spotřební chování, životní hodnoty a jejich myšlení. Jediným pozitivem na kontrakci je, že dochází k pročištění trhu tak, že málo efektivní či neefektivní firmy bankrotují a vzniká místo pro budoucí nové firmy.

Následující fází je dno (sedlo), ve kterém skutečný produkt dosahuje minima (dolní bod zvratu). Dno je charakterizováno nevyužitými kapacitami, nízkou úrovní spotřebitelské a investiční poptávky a zvýšenou mírou nezaměstnanosti. Zisky firem jsou velmi nízké či záporné. Budoucí očekávání je pesimistické a firmy kvůli obrovskému riziku z neúspěchu raději do ničeho neinvestují.

Po tomto limitním bodu přichází expanze (vzestup). Expanze je typická tím, že hrubý domácí produkt roste. Expanze je charakterizována poklesem nezaměstnanosti, opotřebovaný kapitál je nahrazován, roste spotřebitelská poptávka a očekávání ohledně budoucího vývoje ekonomiky je čistě optimistické. Také se investuje do projektů, které se dříve zdály být rizikové. Agregátní poptávka roste a lehce se rozšiřuje produkce využíváním nevyužitých kapacit a růstem zaměstnanosti. Expanze má však i své stinné stránky (náklady). Mezi ně patří růst výdajů firem na získávání některých dalších výrobních faktorů. Čím blíže se ekonomika dostává ke svému vrcholu, tím je každá vyprodukovaná jednotka statků dražší. To patří k základní příčině cyklického vývoje. *„Jeho podstatou je přehřátí ekonomiky, kterému předchází konjunktura umožňující nejen rozšiřovat, ale i lépe využívat výrobní kapacity, což je podporováno růstem poptávky a*

peněz. Obavy z nadměrného růstu inflace vedou ke zdražení peněz, tím i oslabení poptávky po půjčovaném kapitálu doprovázené poklesem návratnosti kapitálu, a tím i hledáním nové rovnováhy na nižší úrovni nabídky a poptávky. V situaci, kdy je inflace potlačena, je měnová politika uvolněna a může dojít k oživení růstu.“[3]

Uvažujeme-li ekonomiku s rostoucím trendem, platí pro ní, že vrchol následujícího vzestupu je vždy na vyšší úrovni než vrchol předchozího vzestupu. Proto vzestupná fáze cyklu zahrnuje období, ve kterém skutečný produkt roste až do bodu, kterého již bylo dosaženo před minulým poklesem (zotavení) a období konjunktury (boomu), kdy skutečný produkt převyšuje úroveň, které bylo dosaženo v předchozím cyklu.

Poslední fází hospodářského cyklu je vrchol.Vrchol je bod představující časové období, ve kterém skutečný produkt dosahuje maxima (horní bod zvratu). Země ve fázi vrcholu často přesáhne hranici svých produkčních možností.[4] V tomto bodě jsou firemní kapacity využity maximálně a je komplikovanější hledat kvalifikované pracovníky, a tak dochází k nedostatku pracovních sil. Investice jsou tak vysoké, že vyčerpávají úspory, což se projevuje nedostatkem finančních fondů. Na většině trhů dojde ke zvyšování cen.

Graf č. 1: Průběh hospodářského cyklu

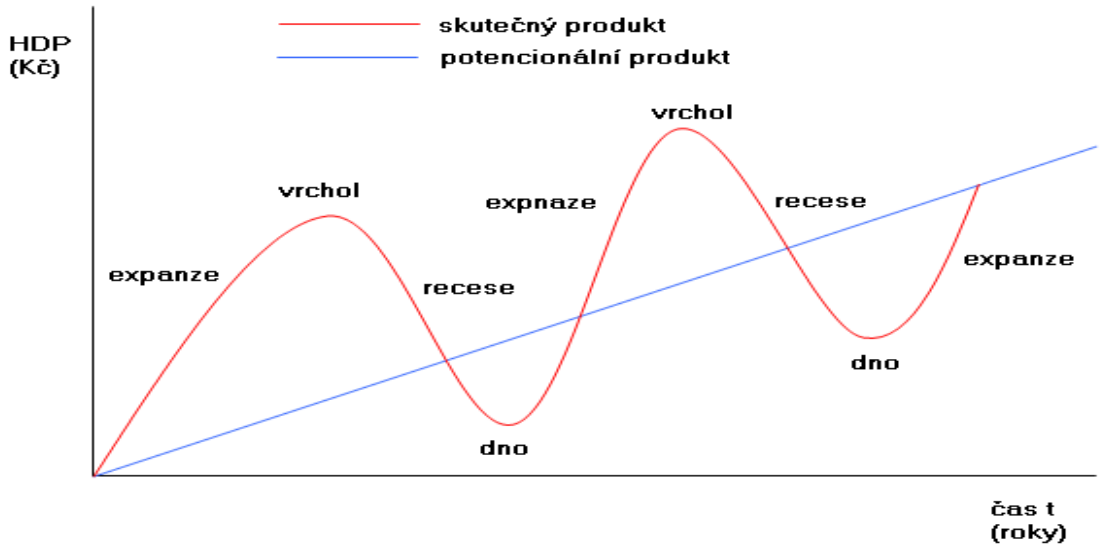

Zdroj: SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D. . *Ekonomie*.

[3] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1 str.50

[4] *Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělání* [online]. 2010 [cit. 2011-03-06]. 50. Hospodářský cyklus. Dostupné z WWW: <http://www.ceed.cz/makroekonomie/50_hospodarsky_cyklus.htm>.

4. Teoretická východiska

Význam teoretické části spočívá ve vymezení základních teorií vysvětlujících příčiny hospodářských cyklů se zaměřením na podstaty a příčiny cyklického kolísání a na vysvětlení endogenních a exogenních mechanismů, které způsobují přechod mezi jednotlivými fázemi cyklu.

Existuje několik přístupů k teorii hospodářských cyklů. Prvním z možných přístupů rozděluje teorii podle toho, zda spouštěcím mechanismem změn v ekonomické aktivitě jsou síly vnitřní nebo vnější. Jednu skupinu tvoří teorie vycházející z principu, že cyklické fluktuace v ekonomice vznikají z impulsů působícími vně ekonomického systému. Příkladem vnějších šoků jsou např. finanční krize, přírodní katastrofy, války aj.

Další skupinou jsou teorie založené na mechanismech působící uvnitř ekonomického systému a jejichž důsledkem je schopnost generovat hospodářské cykly. Tyto teorie jsou založené na předpokladu, že ekonomika fluktuuje bez vlivu vnějších příčin. K vnitřním zdrojům nerovnováhy patří zejména nedostatečná spotřeba, technologický faktor a nadměrné investice.

Dalším možným rozdělením je na teorie monetární (peníze u nich mají klíčový vliv na změny ekonomické aktivity) a na teorie, které za primární sílu cyklických změn pokládají reálné faktory.[5]

Z důvodu, že teorie hospodářského cyklu se vytvářely souběžně s hlavním proudem ekonomických teorií, dalším možným rozdělením je uspořádat hospodářské teorie chronologicky. Toto členění podle časové souslednosti bylo použito v dalších kapitolách.

4.1 Předkeynesiánské teorie

V první třetině 20. století se v ekonomické teorii hospodářského cyklu vyskytovaly jak přístupy monetární, tak i nepeněžní, přičemž odlišnosti jsou v tom, zda fluktuace byly způsobeny jedním nebo více faktory. Je-li za určující považována jedna příčina, hovoří se o monokauzálních vysvětleních, v ostatních případech se hovoří o multikauzálních vysvětleních, kdy se bere v úvahu více příčin kolísání konjunktury.

[5] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1

Největší význam mají v předkeynesiánské době psychologické teorie, základy měnových teorií, teorie přeinvestování a inovační teorie.

4.1.1 Psychologické teorie

„Tato teorie vysvětluje zjednodušené a jednopříčinné vysvětlení ekonomických fluktuací, protože pojímá cyklus jako nákazu, kdy lidé a firmy se infikují navzájem pesimistickými či optimistickými očekáváními.“[6] Hlavními představiteli jsou ekonomové Pigou, Bagehot a Mills.

Primární myšlenkou je, že optimistické chování způsobuje expanzi, stimuluje ukládání peněžních zásob do investic. Naopak kontrakce je evokována pesimismem, který kontrakci prohlubuje. Tudíž základní roli ve vytváření ekonomické nerovnováhy, hraje lidské myšlení, kde lidé jsou nedostatečně informováni a jsou především ovlivněni dávkami všeobecného optimismu a pesimismu.

Psychologická teorie hospodářských cyklů se sotva jeví něčím víc, než pouhou inverzí skutečné příčinné souvislosti. Očekávání se daleko spíše odvíjejí od objektivních podmínek, než že by tyto podmínky vytvářely. Není to vlna optimismu, co činí časy dobrými. Dobré časy s sebou téměř jistě přinášejí vlnu optimismu. Na druhé straně, jestliže přijde pokles, nepřichází proto, že by někdo ztratil důvěru ve vývoj ekonomiky, ale proto, že se mění základní ekonomické parametry.[7]

Tato teorie vysvětluje chování lidí při nedávné ekonomické krizi. *„Příkladem jsou internetová média, která potřebují vydělat. Proto nabízí svým uživatelům to, na co letí, nabízí krizi. Jedině tak prodají reklamní prostor. Protože většina uživatelů krizi uvěří, omezí svou spotřebu.“* [8] Tímto omezením spotřeby dojde ke snížení prodeje zboží a služeb a krize se stane skutečností.

[6] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1 str.8
[7] SIKORA, Pavel . *Blog.respect.cz* [online]. 8.4.2009 [cit. 2011-03-07]. Poslední cylus?. Dostupné z WWW: <http://sikora.blog.respekt.ihned.cz/c1-45977010-posledni-cyklus>.
[8] BEDNÁŘ, Vojtěch. *Finanční krize* [online]. 10.2.2009 [cit. 2011-03-12]. Optimismem proti krize. Dostupné z WWW: <http://financnikrize.ezin.cz/financni_krize_clanky/optimismem-proti-krizi/>.

4.1.2 Základy měnové teorie

Měnové teorie jsou založeny na změnách peněžní zásoby, které v ekonomice vyvolávají poptávkové šoky. Představiteli jsou R. G. Hawtrey, K. Wicksell a F. von Hayek.

K prvotním schématům měnové teorie a hospodářského cyklu přispěl R. G. Hawtrey, který použil kvantitativní teorii peněz k vysvětlení hospodářského cyklu. V situaci, kdy kvantita peněz v ekonomice a jejich koloběh je stabilní, pak i produkt a cenová hladina je stabilní, a tudíž nedochází k žádným výkyvům.

Podle ekonoma Wicksella cykly mají příčiny ve změnách peněžních zásob, což je způsobeno odchylkami přirozené úrokové míry od tržní úrokové míry. „*Hospodářské cykly jsou v podstatě investičními cykly a vznikají, pokud růst peněžních zásob předbíhá nebo zaostává za růstem potenciálního produktu.*“[9]

V expanzi dochází k vynuceným úsporám a růstu peněžních zásob. Pokles úrokové míry přispívá k růstu investic a zvýšená poptávka zvýší cenovou hladinu. Mzdy zaostávají v krátkém období za růstem cen, takže mzdové náklady klesají a zisky firem rostou. Zvýšené investice financují firmy ze zvýšených úspor. V sestupné fázi cyklu se odbourávají špatné investice, které byly zahájeny ve vzestupné fázi, firmy začínají propouštět, dochází k růstu nezaměstnanosti a tudíž k poklesu výroby.[10]

Dalším ekonomem zabývajícím se hospodářským cyklem je F. von Hayek, který je znám svým poznatkem, že znalosti, kterými účastníci trhu vládnou, lze rozdělit do dvou kategorií. Prvním druhem znalostí jsou znalosti konkrétních informací v daném místě a prostoru, které získávají subjekty na trhu svou účastí na tomto trhu, učí se a zdokonalují své odhady budoucího vývoje atd. Vedle toho existují další znalosti – vědecké znalosti, tj. znalosti týkající se fungování celého složitého systému ekonomiky, principy fungování trhu, důsledky státních zásahů do ekonomiky atd. Většina podnikatelů však tyto znalosti nemá a přesto mohou na trhu úspěšně působit. Čím více se zvětšuje rozsah státních zásahů, tím méně mohou podnikatelé trhu a cenovému systému věřit, resp. tím více vzniká potřeba osvojit si znalosti vědecké o fungování celého systému.[11]

[9] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1 str.9
[10] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1
[11] ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X

4.1.3 Teorie přeinvestování

Mezi ekonomické teorie patří velmi zásadně také teorie přeinvestování. Její základní hypotézou je, že pokles poptávky po investicích je primární příčinnou kontrakce hospodářského cyklu.

Podle rakouské školy k jeho podstatě patří pružnost nabídky úvěrů, jež reaguje na situaci zniklou v reálném sektoru ekonomiky. Když úrokové sazby jdou pod rovnovážnou hladinu, potom investice rostou rychleji než celková agregátní poptávka a ekonomika je tudíž zatížena investičním zbožím.

Další verze teorie přeinvestování je také založena na úvěrové pružnosti, která dává možnost růstu investicím. „*Hospodářský výkyv je způsoben tím, že investice rostou neudržitelným tempem, při kterém dochází k nadměrné kapacitě v některých odvětvích průmyslu.*“[12] Především se to týká dlouhodobých investic, jako jsou například investice do infrastruktury hlavně železnic a silnic. A naopak současně na trhu je množství spotřebního zboží nedostatečné.

Příkladem této souvislosti může být období počáteční fáze expanze při nízkých úrokových sazbách a vysoké likviditě, kde tuto expanzi ještě posiluje podnikatelský optimismus, a tudíž dochází ke zvýšení poptávky po investicích. Avšak pokud se investuje do zboží, většinou je návratnost spíše za delší dobu a nemůže se tak na trhu objevit hned. Ve stejnou chvíli ale vzrostou ceny výrobců, což je obvykle spojeno i s navýšením jejich marží. To motivuje stále více podnikatelů k výrobě stejných statků, do kterých bylo investováno. Následuje období, kdy právě tohoto statku je na trhu přebytek, nabídka spotřebního zboží se zvýší při současném poklesu výroby investičního statku. Tato teorie tak bere do úvahy chyby přizpůsobování nabídky a poptávky v reálném sektoru ekonomiky.

4.1.4 Inovační teorie

Ze starších teorií hospodářských cyklů je nejucelenější teorie jednoho z dalších příslušníků rakouské školy Josepha Schumpetera, který ve 30. letech 20. století hospodářské cykly vysvětloval jako inovační vlny. Byl první ekonomem, který integroval hospodářský cyklus s teorií ekonomického růstu. Pokládal inovace za stěžejní motivační

[12] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1 str.10

sílu ekonomiky. Spojuje dlouhý hospodářský cyklus s nahromaděním významných objevů a inovací, které stojí na počátku dlouhého hospodářského cyklu. Jedná se o zásadní inovace, jako např. parní stroj, železnice, elektřina, jaderná energie či rozmach high-technologií, které nastartují nový dlouhodobý cyklus. „*Budoucnost ekonomiky není tedy striktně predeterminovaná, je v Shumpeterově pojetí vytvářena zejména tvůrčími aktivitami podnikatelů, tvůrců inovací.*“ [13]

Schumpeter zastával názor, že hlavním teoretickým problémem je vysvětlit, proč expanze neprobíhá hladce,ale proč se děje nárazově. Ve své podstatě cyklus je dle Shumpetera ovlivněn faktem, že k inovacím, tj. zavádění nových technologií, výrobků, nových organizačních struktur a nových trhů, nedochází plynule v čase, ale v čase nespojitém, ve skupinách nebo v shlucích. Některé inovace jsou tak průkopnické, že otevírají další možnosti pro vyvíjení a další tvorbu nových struktur. Ty se ovšem postupně vyčerpávají a vzedmutá inovační vlna klesá, dokud se neobjeví nové inovační impulsy.

Tabulka č. 1 názorně ukazuje vývoj inovací od roku 1800 do roku 2000. Většina inovací se objevuje v období po padesáti letech a proto se tato období řadí mezi Kondratěvovy cykly.

Tab. č. 1 Inovace od roku 1800 do 2000

Kolem roku	**Inovace**
1800	Mechanický tkalcovský stav, parní stroj
1850	Železnice, telegraf, cement, fotografie
1900	Elektrifikace, automobil, chemie, letadlo, film, hliník
1950	Elektronika, televize, jaderná energie, počítače, kosmické lety
2000	Netradiční hmoty a materiály, obnovitelné zdroje, rozmach high technologií

Zdroj: CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*.

[13] SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Vyd. 1. Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 539 s. ISBN 978-80-87109-21-2. str. 199

4.2 Keynesiánské teorie

Keynesovo učení bylo reformní ekonomickou teorií. Byl přesvědčen, že se kapitalistická tržní ekonomika ve 20. století tak změnila, že už není možné fungování státního hospodářství na základě samoregulačních tržních sil, aniž by nehrozilo nebezpečí recesí či depresí. Proto se domnívá, že hlavní složkou působící na ekonomiku by měl být stát, který by se měl snažit o její stabilizaci a o plné využívání ekonomických zdrojů.

Keynesův teoretický výzkum se rozděluje do dvou etap. V první fázi výzkumu se zaobíral myšlenkou kupní síly peněz a její nestabilitu považoval za hlavní příčinu nestability tržní ekonomiky. V této etapě se snažil o vysvětlení otázky, čím je dána kupní síla peněz, proč dochází k její nestálosti a jakým způsobem by šlo ji stabilizovat. Všechny jeho ostatní známé myšlenky patří do druhé etapy.

Druhá etapa se stala základem keynesiánské makroekonomie po druhé světové válce. *Pokládal nedostatečnou efektivní poptávku za příčinu neschopnosti kapitalistické ekonomiky ve dvacátém století plně využívat ekonomické zdroje.* [14] Tato neschopnost je dána především nestabilitou investic, která vzniká na základě neochoty podnikatelů investovat, protože již nemají takovou důvěru, že investice přinesou zisk. Pokud podnikatel hodlá investovat, musí velmi obtížně odhadnout budoucí vývoj této investice a ekonomiky jako takové. Musí odhadnout životnost investice, vývoj poptávky po statcích a službách, vývoj jejich cen a vývoj nákladů spojených se začleněním a s provozem této investice.

Keynes se domníval, že existují tři cesty, jak navrátit vyspělou kapitalistickou tržní ekonomiku do stavu, kdy by plně využívala všechny zdroje. První možnost měla základ v přerozdělování důchodů. *Odpovídající opatření vlády v podobě zvýšení dědické daně a progresivního zdanění příjmů by vedla ke zvýšení sklonu ke spotřebě a snížení sklonu k úsporám. V důsledku toho by bylo snazší vyrovnání sklonu k investicím se sklonem k úsporám. Tyto myšlenky se staly jedním z východisek sociální politiky státu blahobytu.*[15]

Druhou cestou bylo ovlivňování sklonu k investicím prostřednictvím peněžní a úvěrové politiky, která by byla zaměřena na udržení nízkých úrokových měr.

Poslední možností bylo deficitní financování z veřejných rozpočtů. Na základě zkušeností z Velké deprese doporučoval využívání deficitu veřejných rozpočtů k vytvoření

[14] SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Vyd. 1. Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 539 s. ISBN 978-80-87109-21-2. str.248

[15] SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Vyd. 1. Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 539 s. ISBN 978-80-87109-21-2.str. 262

dostatečné efektivní poptávky. Proto by každá vláda měla mít připraven program veřejných prací, které by byly financovány z veřejných rozpočtů. Pomocí zvyšování státních výdajů by se tak dosáhla plná zaměstnanost.

Dle Keynese jsou hospodářské cykly výsledkem nestability v soukromých investicích. Ta je důsledkem proměn poptávky po investicích, která odráží očekávání podnikatelů o jejich budoucím výnosu. Recesi způsobuje náhlé selhání mezní efektivity investic, resp. selhání očekávání o budoucích výnosech. Následkem takového selhání může být malá citlivost na změnu úrokových měr. Investoři se mohou chovat jak optimisticky, tak pesimisticky, což může vyvolat změnu ve vnímání mezní efektivity kapitálu a plánované investice by se podle toho změnily, stejně tak výstup a zaměstnanost.[16]

4.2.1 Teorie akcelerátoru a multiplikátoru

Tradiční neokeynesiánský pohled na mechanismus hospodářských cyklů reprezentuje spojení multiplikačních a akceleračních principů. Princip akcelerátoru ukazuje, jak mohou investice nepřiměřeně reagovat na zvýšení národního důchodu. Dále z něj vyplývá, že investice prudce klesnou v případě, když dojde k propadu agregátní poptávky.

„Akcelerátor říká, že zásoba kapitálu požadovaná společností, ať již má podobu zásob nebo zařízení, j v první řadě závislá na výši produkce; přírůstky k této kapitálové zásobě, tj. čisté investice, se vynakládají pouze tehdy, roste-li produkt. Období prosperity tudíž může skončit nejen proto, že poklesly prodeje, nýbrž proto, že se produkt a prodeje ustálily na vysoké úrovni.“[17] Podle definice je akcelerátor mezní poměr fixního kapitálu a produktu. Teorie založená na akceleračním principu předpokládá konstantní poměr stavu fixního kapitálu a hrubého domácího produktu v reálném vyjádření. Za tohoto předpokladu je hospodářský cyklus výsledkem neustálé interakce výkyvů produktu a investic. Ekonomika postižená šokem je následně rozkolísaná rozsáhlým počtem expanzí a kontrakcí.

[16] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1
[17] SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D. . *Ekonomie*. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X str. 215

4.3 Nová konzervativní ekonomie

Nová konzervativní ekonomie navázala v 60. a 70. letech na neoklasickou ekonomii a byla reprezentována dvěma významnými směry- monetaristickou teorií a později novou klasickou ekonomií. Obě teorie měly společné předpoklady, a to především pružnost mezd a cen v krátkém období.

4.3.1 Monetaristická teorie

„*Tato teorie je určitým protipólem keynesiánských státních zásahů do ekonomiky*.“[18] Vůdčí osobností této teorie byl ekonom M. Friedman, který ústřední roli v makroekonomických procesech připisoval penězům a měnové politice, přičemž úloha vlády má být minimální. Podle monetaristické teorie jsou neočekávané změny tempa růstu nabídky peněz hlavní příčinou kolísání ekonomické aktivity. Tyto změny způsobují nesoulad mezi očekávanou a skutečnou mírou inflace, čímž dochází k odchýlení ekonomických aktivit od dlouhodobé přirozené úrovně.

Monetaristická teorie hospodářského cyklu vychází z kvantitativní teorie peněz. Její základní myšlenkou je, že v případě stability peněžní zásoby a její obrátkovosti nedochází k cyklickému vývoji v ekonomice. Podle M. Friedmana je tržní ekonomika v podstatě vnitřně stabilní a sama dokáže obnovovat svou rovnováhu. Tato obnova je výsledkem působení tržních sil a jakékoli státní zásahy usilující o ekonomický růst, pouze přirozenou rovnováhu narušují.[19] Z Friedmanovi teorie jednoznačně vyplývá, že kritizoval keynesovskou makroekonomii, čímž zároveň zpochybňoval státní zásahy do ekonomiky.

4.3.2 Nová klasická makroekonomie

Nová klasická makroekonomie je novějším směrem v nové konzervativní ekonomii. Jejími hlavními představiteli jsou R. Lucas, T. Sargent a R. Baro. Nová klasická makroekonomie vypracovala teorii, která je nazývána teorií rovnovážného hospodářského cyklu. Vychází z hypotézy racionálního očekávání, kterou kombinuje s předpokladem dokonalé konkurence v ekonomice. Tržní ekonomika je v zásadě stabilní a nerovnováha

[18] *Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělání* [online]. 2010 [cit. 2011-03-06]. 16. Monetarismus. Dostupné z WWW: <http://ceed.cz/ekonomie/monetar16.htm>.
[19] SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Vyd. 1. Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 539 s. ISBN 978-80-87109-21-2.

vzniká zásahem vnějších vlivů. Zastánci této školy proto odmítají zásahy státu do ekonomiky.

Podle této teorie ekonomické subjekty tvoří očekávání racionálně, mají všechny dostupné informace o minulém, současném i budoucím vývoji ekonomiky. Vláda tudíž nemůže lidi zmást, protože má stejné informace jako oni. „*Dle školy racionálního očekávání neexistuje nedobrovolná nezaměstnanost, nezaměstnanost v době recese je proto, že lidé hledají lepší práci, neboť se domnívají, že jejich reálná mzda je příliš nízká, aby je přinutila pracovat. Nezaměstnanost je proto dobrovolná.*“[20]

Velký význam v nové klasické makroekonomii má teorie reálného hospodářského cyklu, která vznikla v 80. letech 20 století a za zakladatele jsou považováni F. Kydlant, E. Prescott, J. Long a Ch. Plosser. Teorie vysvětluje příčinu ekonomické nerovnováhy na základě reálného nabídkového šoku. Primární zdroj fluktuací spočívá v reálných nabídkových šocích ekonomiky, především ve změnách technologií a ostatních příčinách (války, přírodní katastrofy, atd.).[21] V případě, že dojde v ekonomice k negativnímu nabídkovému šoku, sníží se dlouhodobá agregátní nabídka a potencionální produkt, firmy sníží poptávku po práci, zaměstnanci dostávají menší důchod a tudíž klesne celková spotřeba obyvatelstva. Menší spotřeba vede k nezájmu firem vytvářet nové investice, celkový objem úvěrů v ekonomice se sníží, a tím dojde k poklesu peněžní nabídky. Pokles spotřeby, investic a peněžní nabídky způsobí pokles agregátní poptávky. Tato teorie bere peněžní změny jako důsledek a ne příčinu hospodářského cyklu. Pod tuto teorii spadají ještě další tři teorie: teorie sektorových změn, teorie náhodné procházky a politický hospodářský cyklus.

Teorie politického hospodářského cyklu je založena na třech předpokladech. Prvním předpokladem je, že politici jsou schopni stimulovat ekonomiku. Dále se předpokládá, že voliči dávají přednost období s nízkou nezaměstnaností, nízkou inflací a rychlým ekonomickým růstem. Poslední z předpokladů je, že politici se snaží vydržet v mandátu co nejdéle a chtějí být znovu zvoleni. Hlavní myšlenkou této teorie je, že před volbami se vláda snaží o získání co největších šancí být zvolena tím, že posiluje expanzivnost hospodářské politiky. Dochází například ke snižování daní, zvyšování

[20] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1 str.17

[21] SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Vyd. 1. Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 539 s. ISBN 978-80-87109-21-2.

vládních výdajů a také se snaží o přesvědčení centrální banky, aby držela úrokové sazby na nízké úrovni a zvyšovala nabídku peněz. Pokud parlament schválí alespoň jedno z těchto opatření, zvýší tak ekonomický růst, dojde ke snížení nezaměstnanosti a zvýšení inflace. Vláda tak bude opět zvolena a cyklus se opakuje. [22]

„*Nejlepší případovou studií tohoto syndromu je kampaň Richarda Nixona za znovuzvolení prezidentem v roce 1972, spojená s tlakem na Federální rezervní systém, aby rozšířil nabídku peněz, se snížením daní a se zavedením regulace mezd a cen, zahájená 15 měsíců před volbami. Na druhé straně v roce 1980 Jimmy Carter, který chtěl být znovu zvolen prezidentem, kázal a také praktikoval úspornost – a byl poražen Ronaldem Reaganem. Někteří lidé odhalili, že pohyb nezaměstnanosti v období let 1981 až 1984 ovlivňoval politický cyklus, s prvními dvěma lety vysoké nezaměstnanosti a s následujícími dvěma lety rychlého ekonomického růstu.*“[23]

4.4 Typy cyklů

Na délku jednotlivých hospodářských cyklů lze nahlížet z různých pohledů, proto se cykly rozdělují podle doby trvání na tři typy (pokud se některý cyklus po určité době opakuje, hovoří se o periodičnosti cyklu).

Prvním typem jsou Kitchinovy cykly pojmenované podle Američana Josepha Kitchina. „*Jsou to krátkodobé cykly, které trvají 36 až 40 měsíců. Cykly údajně odhalil na základě zkoumání amerických a britských ekonomických výkyvů v letech 1890-1922. Tento krátkodobý typ cyklů je spojován s výkyvy v zásobách a rozpracované výrobě.*“[24]

Dalším typem jsou Juglarovy cykly, které se řadí mezi střednědobé cykly a trvají 10 až 11 let. Cyklus je spojován s investicemi do strojů a zařízení.

Poslední jsou Kondratěvovy (Kuznetsovy) cykly, které jsou dlouhodobé a trvají cca 50-60 let. Ruský ekonom Kondratěv je objevil a uveřejnil v roce 1925 na základě zkoumání trendů velkoobchodních cen, mzdových a úrokových sazeb, ukazatelů

[22] CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1
[23] SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D. . *Ekonomie*. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X
[24] JUREČKA, Václav, et al. *Makroekonomie*. Praha : Grada, 2010. 332 s. ISBN 978-80-247-3258-9. str.246

zahraničního obchodu a produkce ve Francii, Velké Británii a USA.[25] Cykly spojoval se změnami ve výrobních technologiích, s monetárními jevy a s politickými událostmi. [26]

5. Vlastní práce

Tato kapitola se zabývá podrobnou analýzou tzv. Velké deprese, příčin jejího vzniku a obdobím, které následovalo po ní. Vymezuje příčiny propadů americké ekonomiky na konci 20. a v průběhu 30. let minulého století. Zásadní část tvoří rozbor politické situace; vládní politiky a způsobů řešení krize. Postihuje několik oblastí, které tato hluboká ekonomická krize zasáhla. V jejím průběhu byla totiž nejenom krizí ekonomickou, nýbrž i politickou a sociální. Na politické scéně docházelo k řadě neshod, názory na řešení této situace se lišily. Ve společnosti naproti tomu panovala vysoká nezaměstnanost a vznikaly markantní rozdíly v životní úrovni lidí. Text je zaměřen i na další klíčová období ve vývoji amerického hospodářství 20.století jako je 2. světová válka, poválečné období a je ukončen krizí v 70.letech.
V rámci všech těchto období se zaměřuje na opatření hospodářsko-politických autorit a jejich efekty.

5.1 Americká dvacátá léta

Během dvacátých let došlo v americkém hospodářství k velmi významným změnám. Největší snahou nové vládní administrativy bylo vytvoření nových příznivých podmínek pro podnikání a co nejvíce omezit státní aktivity do sociálních a ekonomických sfér. Pro velké podniky bylo největším přínosem omezení pravomocí regulačního úřadu a přijetí ochranářských cel prostřednictvím tzv. Fordneyho a McCumberova sazebníku roku 1922. Během dvacátých let byly zrušeny zákony o minimální mzdě žen a dětské práci.

Po 1. světové válce dokázala vláda zredukovat své výdaje v roce 1920 na 7 % hrubého národního produktu a dále je dokázala snížit až na 2,5 % v roce 1929. Po celou dobu se vláda snažila o udržení vyrovnaného rozpočtu.

[25] JUREČKA, Václav, et al. *Makroekonomie*. Praha : Grada, 2010. 332 s. ISBN 978-80-247-3258-9. str.246
[26] RUSMICHOVÁ, Lada , et al. *Makroekonomie : Základní kurs*. Slaný : Melandrium, 2002. 167 s. ISBN 80-86175-24-3

Omezení vládních výdajů spolu s expanzivní ekonomikou umožnilo snížení poválečných daní z důchodů. V roce 1922 tato sazba byla maximální a činila 58%, v roce 1925 25% a o čtyři roky byla snížena na 24%. I přes toto snižování činily daně z důchodu největší část příjmu do státního rozpočtu. Na druhou stranu spotřební daně tvořily nepatrnou část rozpočtu, protože ve dvacátých letech probíhala prohibice a daň z alkoholu byla minimální. Největší výdaje ze státní kasy směřovaly do oblasti národní bezpečnosti, na platby veteránům a umořování státního dluhu. Dále byly státní finance investovány do stavby dálnic, veřejných budov a vodních staveb.[27]

Mezi léty 1920 a 1921 nastala pouze krátká ekonomická recese, která byla následně vystřídána obdobím hospodářského rozmachu. Během deseti let se reálný důchod zvýšil o téměř 50% a na důchod v přepočtu na obyvatele přibližně o 30%. Celospolečenský optimismus, reklamní vliv a technologické inovace vedly k akceleraci spotřebních výdajů. Na základě vynálezů v oblasti komunikace a dopravy došlo k celkové proměně společnosti, zvyšovala se produktivita, která pozitivně stimulovala celé hospodářství. Velké podniky už nebyly omezovány regulačními opatřeními a mohly se podílet na celostátním hospodářském boomu. Ekonomický růst posiloval optimismus investorů a jejich ochotu investovat do akcií. Při srovnání tohoto období s teoretickou částí vychází, že zpočátku se objevily inovační technologie, vznikal a rozvíjel se automobilový, filmový či chemický průmysl. Tyto inovace zapříčinily, že došlo k růstu míry zaměstnanosti a zvýšila se kupní síla americké populace. Všechny tyto kroky ovlivnily myšlenkové pochody Američanů. Lidé nahlíželi do budoucnosti s velkým optimistickým očekáváním, riziko pro ně bylo nepatrné a nebáli se investovat, americká ekonomika byla v konjunktuře. Po inovačním období tudíž přišlo období, které lze spatřit v psychologické teorii.

V době, kdy na finančních trzích panoval optimismus, ceny akcií díky spekulacím rostly, banky dosahovaly snadných zisků a měly možnost poskytovat úvěry velmi levně, aniž se staraly o to, jestli dlužníci byli schopni splácet tento úvěr. Právě díky spekulacím na burze cenných papírů se v letech 1925 – 1929 hodnota indexu Dow-Jones Industrial ztrojnásobila. Kurzy akcií byly na takové úrovni, že vůbec neodpovídaly úrovni v reálném hospodářství.

[27] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

Ve 20. letech hrál velmi důležitou roli Federální rezervní systém - FED. Postupně doznával vliv světové války, kdy byl FED podřízen ministerstvu financí, nízko-úročené státní obligace od něj odkupoval, a tak se velkým tempem zvyšovalo množství oběživa na trhu, čímž docházelo k inflaci. Diskontní sazba byla zvyšována centrální bankou až na jaře roku 1920, o něco později se však ekonomika dostala do silné recese a tudíž FED musel reagovat a znovu snížil sazby. Ekonomové, kteří se zabývali hodnocením chování Federálního rezervního systému ve 20. letech 20. století, se však ve větší míře neshodují. Podle Friedmana a Schwartzové FED úspěšně tlumil hospodářský cyklus, čímž spoluvytvářel rovnovážné a stabilní hospodářské prostředí prostřednictvím změny peněžní zásoby. Naopak Rothbard se domníval, že při používání dlouhodobých nízkých úrokových sazeb docházelo k nadměrné úvěrové emisi a rozšiřování objemu spekulací na burze cenných papírů. Obavy z vývoje na burze přiměly na konci dekády centrální banku k restriktivním opatřením a během let 1928-1929 se nominální úroková sazba postupně vyšplhala z původních 3,5 na 6%.[28]

V letech 1920-1929 jako ministr obchodu působil Herber Hoover, který se aktivně snažil zasahovat do ekonomiky. Při jeho působení ministerstvo zvýšilo svůj byrokratický aparát ze 13005 na 15850 zaměstnanců a zvýšil tak i výdaje ze 24,5 na 37,6 milionu dolarů. Nastoupil do funkce, když zrovna doznívala deprese z let 1920-21. Okamžitě se snažil organizovat výbory, vkládal peněžní prostředky do výzkumu či do velké míry podporoval investice. „*Hlavně prosazoval spolupráci mezi federální vládou, vládami jednotlivých států a místní správou v zájmu rozšíření okruhu veřejných prací. Neexistovala oblast, do které by se Hoover nezapojil, ať už šlo o ropu, ochranu životního prostředí, politiku vůči indiánům, veřejné školství, dětskou zdravotní péči, bytovou výstavbu, chudinu či zemědělství*[29].

O období od roku 1920-1929 lze říci, že ekonomika byla na vzestupu. Hrubý příjem na jednoho obyvatele od roku 1923 se zvýšil o 13% a dokonce o 30% se zvýšil hrubý národní produkt na osobu. V této dekádě hrálo USA velmi důležitou roli ve světovém hospodářství, protože hlavně v druhé polovině 20. let masivně importovaly kapitál a také

[28] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

[29] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.str. 591

dovážely suroviny. USA se v té době staly největším světovým věřitelem. Tabulka č.2 ukazuje růst HDP a pokles míry nezaměstnanosti během 30. let.

Tab. č. 2 HDP a nezaměstnanost v 1920-1929

Ukazatele	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Růst HDP	-0,9	-2,3	5,6	13,2	3,1	2,3	6,5	1,0	1,1	6,0
Nezaměstnanost	5,2	11,7	6,7	2,4	5	3,2	1,8	3,3	4,2	3,2

Zdroj: TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika.*

5.2 Velká deprese

Často je počátek Velké deprese nesprávně spojován se zhroucením cen na newyorské burze cenných papírů v říjnu 1929. Den 24.10.1929, kdy burza zkolabovala, je označován jako Černý pátek. *„Již po tomto dni spáchalo 11 známých finančníků z Wall Street sebevraždu.“*[30] Avšak hospodářství USA již několik předchozích měsíců vykazovalo známky poklesu a krach na burze byl jenom výsledkem nekontrolovatelných spekulací, které se objevovaly na trhu v posledních letech ekonomického blahobytu.

Propad cen akcií vedl k poklesu bohatství a zapříčinily nejistotu v hospodářství. Na trhu panoval strach a hluboká nejistota spojená s velkým rizikem z budoucna, a proto spotřebitelé a podnikatelé přestali nakupovat, resp. investovat. Začátkem roku 1930 panovala v hospodářství deflace. Obyčejní spotřebitelé odkládali nakupování s očekáváním, že v nejbližší době zboží zlevní, tudíž mzdy ve veškerých odvětvích začaly klesat a občas se stávalo, že mzdy nebyly vypláceny vůbec. Slábnoucí celková kupní síla způsobila pokles spotřeby a u některých velkých podniků i dokonce bankrot.

Velká deprese se během několika měsíců dostávala i do zahraničí a ovlivnila tak celou světovou ekonomiku. Americké banky během 20. let poskytly v Evropě obrovské množství úvěrů, přičemž ihned po krachu na burze požadovaly od dlužníků část úvěrů zpět. Dokonce i američtí investoři, kteří se v posledních letech částečně věnovali vkládání investic do podnikání na evropském kontinentu, okamžitě po krachu přestali investovat a

[30] ŽÍDEK, Libor . *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2.

peníze vkládali do prostředků na pokrytí ztrát či na udržení existence jejich podniků. Odliv těchto amerických investorů a bank způsobil v Evropě velký ekonomický úpadek.[31]

Kritickým problémem Velké deprese v Americe je označován bankrot bankovních domů. Podle amerického ekonoma Miltona Friedmana popisující krizi v knize Svoboda volby, se na vzniku Velké deprese v USA podílela americká centrální banka. Podle něj říjnový krach na newyorské burze by neměl tak vážné následky, kdyby se krize nedostala i do bankovního sektoru. Ve druhé polovině 20. let se na finančních trzích zvyšovaly spekulace, které reagovaly na hospodářský růst z poválečného období. Již v předchozích letech se na trhu objevily podobné spekulativní bubliny, ale nikdy neměly tak rozsáhlé následky, které přerostly v dlouhou sérii bankovních krachů.

Friedman také srovnává krizi z roku 1929 s hospodářskou krizí, která nastala v USA roku 1907. Tehdy vypukla finanční krize a po pěti měsících zbankrotovala v té době jedna z největších newyorských bank, která vyvolala paniku u ostatních bankovních domů, které ze dne na den přestaly vyplácet vklady. Toto opatření brala veřejnost velice těžce, ale zabránila bankovním krachům. Po dalších několika měsících banky zažehnaly krizi a opět začaly vyplácet vklady. Roku 1913 byl přijat tzv. Federální rezervní zákon Kongresem, který měl za úkol předcházet takovým situacím. Na základě toho zákonu vznikl Federální rezervní systém – centrální banka.[32]

Bankovní domy po zhroucení newyorské burzy zkrachovaly, jelikož půjčily úvěry dlužníkům, kteří nebyli schopni dané úvěrové závazky splácet. Banky se zachovaly přesně opačně než v roce 1907, neomezily výplaty vkladů či poskytování úvěrů, ale očekávaly, že pomůže Federální rezervní fond a zachová se jako věřitel a poskytne jim půjčky. To se nicméně nestalo. „*Federální rezervní systém nejenže selhal jako věřitel v poslední instanci, ale nepřistoupil ani ke zvyšování peněžní zásoby prostřednictvím nákupů vládních dluhopisů, což je normální opatření během hospodářské deprese“.*[33] Roku 1931, kdy se opakovala bankovní krize, dokonce Federální rezervní systém zvýšil úrokové sazby, aby poté, co Velká Británie opustila zlatý standard, odvrátil odliv od svých zlatých rezerv

[31] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

[32] HOLMAN, Robert , et al. *Velká deprese : Sborník textů* [online]. 1. vydání. Praha : CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004 [cit. 2011-02-21]. Dostupné z WWW: <http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik35.pdf>.

[33] HOLMAN, Robert , et al. *Velká deprese : Sborník textů* [online]. 1. vydání. Praha : CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004 [cit. 2011-02-21]. Dostupné z WWW: <http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik35.pdf>. str.13

k zahraničním držitelům dolaru. „*Snaha o udržení zlatého standardu ale ještě více poškodila oslabený americký finanční systém. Až pod silným tlakem Kongresu provedla centrální banka na jaře roku 1932 nákup na volném trhu ve snaze dodat finančnímu systému potřebnou likviditu. Podle Friedmana a Schwartzové Federální rezervní systém, jakožto instituce, jejímž primárním úkolem bylo finančním krizí pokud možno zabránit, v raném období hospodářské recese selhal.*“ [34]

V důsledku strachu z budoucnosti majitelé bankovních účtů okamžitě začali masově vybírat své úspory, čímž ještě zhoršovali situaci v hospodářství. Úpadek bank omezil dostupnost úvěrových zdrojů, a jelikož na těchto úvěrech byly závislé některé podniky, tak se jim najednou nedostávaly žádné peníze a také zbankrotovaly.

Dále krize ovlivnila i tehdejší politickou scénu. Tehdejší prezident Hoover se snažil vyřešit krizi postupy, které měly podporovat hospodářství. Ve většině svých projevů zdůrazňoval a přesvědčoval občany, že tato ekonomická recese je pouze krátkodobá a nabádal je, aby neztráceli naději. Také se snažil přesvědčit i podnikatele, aby udržovali mzdy zaměstnanců na stejné úrovni, a aby i nadále investovali. Roku 1929 v prosinci prezident navýšil státní výdaje na veřejné práce o téměř 600 milionů amerických dolarů a mírně snížil daňové zatížení. Daňoví poplatníci tak kvůli tomuto snížení ušetřili asi 160 mil. USD. Prezident se počátkem 30. let snažil ze všech sil o vyřešení ekonomických problémů, a tak se obracel i na jednotlivé státy unie i podnikatelské subjekty a žádal je, aby co nejrychleji uspíšily plánované projekty týkající se investování. Tato opatření však měla negativní vliv na státní deficit. O rok později se vlivem snížení daní a zvýšení státních výdajů na veřejné služby vytvořil státní deficit téměř půl miliardy USD. Vláda tak již nevydávala peníze na udržení zaměstnanosti a byla nucena razantně zvýšit daňové zatížení. Maximální daňová sazba z příjmu tak vrostla z 25 na 63 %.

Tehdejší administrativa podlehla veřejnému mínění a odsouhlasila nový celní zákon v červnu roku 1930, který velkou částí ovlivnil hospodářský vývoj. Na základě tzv. Smooth-Hawleyho sazebníku byla zavedena vysoká ochranářská cla (nejvyšší v historii USA), jejich počátečním úkolem bylo spolupracovat s nově vzniklými institucemi a prostřednictvím této spolupráce pomoci zemědělcům. Avšak tento sazebník prakticky

[34] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.42

znemožňoval do USA cokoliv dovážet a tak vyvolal v zahraničí odvetná opatření, což ovlivnilo celosvětový mezinárodní obchod.[35]

Tehdejší vládní autority zacházely ještě dál. „*K udržení mezd a cen omezily dramaticky imigraci. Roku 1930 během pár měsíců se podařilo snížit počet imigrantů z evropského kontinentu o 90% tj. na 35 000. Vše bylo doprovázeno státní propagandou, která se snažila přemlouvat mladé lidi, aby se vrátili do škol a opustili trh práce. Dalším krokem byl útok na burzu, která sice nepatřila do federální jurisdikce, ale burza byla považována za hlavního nepřítele lidu. Hoover se mylně domníval, že dochází k poklesu cen proto, že jsou umožněny tzv. krátké prodeje, a tak v lednu 1930 předložil zákon, který tento běžný způsob obchodu zakazoval a měl tak působit na vzrůst cen akcií. Nic takového se ale nestalo.*[36]*“*

Často jsou tyto postupy k vyřešení krize velmi kritizovány. Ekonom Josef Šíma se domnívá, že *stabilizační politika tehdejší administrativy byla snůškou nesmyslů a hloupostí. Násilně přesměrovala část zdrojů na nesmyslné projekty s cílem zvýšit mzdy a ceny. Omezovala množství lidí, kteří produkovali hodnoty. Ve svém projevu v prosinci 1930 Hoover pyšně poukazoval na skutečnost, že během jeho vlády neklesají mzdy, že ceny obilí jsou díky FBB o 30% vyšší než v Kanadě a ceny vlny o 80% vyšší než v Dánsku. Co je tak skvělého na tom, že kvůli politice vlády musejí Američané trpět vysokými cenami zboží, které by mohli koupit někde jinde o 80% levněji, chápal snad jen prezident.“* [37] Nicméně Hoover zapomněl poukázat na skutečnosti, že během období, kdy byl u moci, klesl index produkce trvanlivého zboží o více než 50%, výroba netrvanlivého zboží téměř o 20% a výroba oceli klesla na neskutečných 80%. Maloobchodníkům se zkrátily mzdy o 25%.

Dalo by se říci, že do konce roku 1931 se pracující lidé u velkých firem měli ještě lépe než kdy dříve. Ačkoli lidé čím dál více nedůvěřovali bankám a ceny tak klesali rychleji a rychleji, velké podniky nesnižovaly mzdy. Uprostřed finanční krize tedy rostly reálné mzdy. Nezaměstnanost byla obrovská a ti, co nepracovali, se často dostávali až do kritické situace, kdy hladověli.

---

[35] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

[36] ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X

[37] ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X

Roku 1932 si prezident uvědomila, že dosavadní opatření situaci jenom zhoršovala – sice během jeho programu veřejných prací se množství federálních budov téměř zdvojnásobil, ale stálo to obrovské množství peněz a nezaměstnanost se snížit nepodařila. Prezident tak musel vytvořit zcela nový program. Jeho zákon o státním rozpočtu představoval do té doby nevídané daňové zatížení v době míru. Dalo by se říci, že daň byla uvalena na většinu zboží, produktů či služeb. „*Obnovila se řada válečných opatření, objevily se prodejní daně z benzínu, pneumatik, automobilů, elektrické energie, šperků apod., vznikly daně z bankovních šeků, převodu obligací, telefonního, telegrafního a radiového spojení, osobní daně z příjmu vzrostly z 1,5-5% na 4-8%, daňové přirážky vzrostly maximální výše 25% na 63%, darovací daň byla obnovena a zvýšena na 33,3% atd.*“[38]

V důsledku problémů bankovního sektoru se tehdejší administrativa snažila přesvědčit Kongres, aby obnovil tzv. Válečnou finanční korporaci (War Finance Corporation), která během první světové války úspěšně alokovala veřejné peníze. Instituci Kongres schválil a nechal přejmenovat na Finanční korporaci pro obnovu (Reconstruction Finance Corporation), která používala státní fondy k poskytování úvěrů bankám, průmyslu, zemědělství a místním vládám. RFC stačila během pouze jednoho roku poskytnout úvěry ve výši 2,3 miliard dolarů, z toho kolem poloviny bankám, dále ze 17% železnicím a 9% zemědělství. Postupem času se klienti rozšiřovali, až mezi ně patřily i jednotlivé státy unie a další instituce.

Neochota lidí si ukládat peníze na své bankovní účty a naopak jejich vybírání vedla k ještě horší bankovní situaci. Prezident se snažil bojovat proti tomuto chování občanů, kteří si je raději nechávali doma poschovávané, než aby je uložili. Měnová politika se snažila vyřešit tuto situaci tím, že poskytovala do ekonomiky další peníze. Toto opatření lze vidět u měnové teorie podle R. G. Hawtreyho. Tím, že měnová politika vkládala do ekonomiky peníze, se vláda snažila získat stabilní koloběh peněz, čímž by i produkt a cenová hladina byla stabilní a nedocházelo by k tak velkým cyklickým výkyvům.

Státní ekonomové se snažili ovlivnit banky, aby prováděly další úvěrovou expanzi, ale setkali se s tuhým odporem. „*Podle tehdejšího předsedy RFC byla banka, která je ze*

[38] ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X str.81

75% likvidní a odmítne poskytnout úvěr, parazitem na společnosti.“[39] Jenže tyto banky byly neprávem osočeny z parazitismu, protože se snažily pouze napravit své špatné chování z minulosti. A naopak hlavní viníci – vedoucí představitelé státních institucí, kteří se zabývali přerozdělováním peněz, ničením produkce a umělým zvyšováním cen, se sami označovali za spasitele společnosti.

Pokud se shrnou všechny dosavadní kroky, které vláda podnikla k vyřešení krize, lze konstatovat, že zvýšila množství úvěrů poskytovaným FEDem, zvýšila cla, poskytla velké finanční prostředky ke stavbě dlouhodobých projektů, podporovala půjčky bankám, prováděla veřejné stavby a především nutila podnikatele, aby nesnižovali mzdy. Všechny tyto činnosti však pouze krizi posilovaly. Právě nesnižování mezd zapříčinilo, že krize rychle neodezněla a nezaměstnanost rostla.

V březnu roku 1933, kdy Hoover odcházel z pozice prezidenta, byly Spojené státy v krizi, kterou ještě nezažily. Přesto se považoval za velice úspěšného prezidenta, na kterého se bude vzpomínat jako zachránce ekonomiky. Tamější administrativa se domnívala,že její postupy byly optimální. Navrhla program největší obrany ekonomiky v historii státu. Poprvé v historii krizí klesly dividendy, zisky a životní náklady dříve, než poklesly mzdy. Ty byly udrženy do té doby, dokud zisky téměř nevymizely. Mzdy v té době byly v reálném vyjádření největší na světě.

V poslední větě však měla pravdu, mzdy během tohoto období a i za nejhlubší krize byly největší na světě. Přesto, že všude jinde mzdy klesaly, v Americe dokonce rostly. To je zcela patrné z tabulky č.3. Mzdy byly i během Velké Deprese na vysoké úrovni a naopak míra zaměstnanosti v důsledku krachů podniků velmi rychle klesala, až se nezaměstnanost dostala na úroveň 27% v roce 1932. Z těchto důsledků deprese bylo možné na ulicích spatřit dva druhy lidí. Jedni skoro trpěli hlady a druhým se zvyšovaly platy i přes to, že produktivita klesala.

[39] ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X str.82

Tab. č. 3 Vývoj nezaměstnanosti a reálných mezd mezi rokem 1929 – 1933

	Nezaměstnanost	Reálné mzdy
1929/IV	5,7	100,0
1930/I	7,8	102,2
1930/II	6,6	103,6
1930/III	7,1	105,5
1930/IV	10,7	105,7
1931/I	14,3	108,8
1931/II	14,6	111,6
1931/III	16,3	112,0
1931/IV	18,4	110,4
1932/I	20,4	112,1
1932/II	23,7	110,1
1932/III	26,7	107,4
1932/IV	23,7	106,0
1933/I	26,,8	108,4

Zdroj: ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*.

5.3 New Deal

Po Herbertu Hooverovi se v březnu roku 1932 stal 32. prezidentem USA Franklin Delano Roosevelt. Jeho zásadní úkol ve funkci byl jasný. Vypořádat se s tehdejší hospodářskou krizí. Zatímco pro Hooveroou administrativu byly primární tradiční americké ctnosti, hlavně individualismus a dobrovolnost, Roosevelt se přikláněl k regulaci veřejných služeb a efektivnímu plánování státních aktivit.[40] V jeho programu New Deal lze spatřit velký keynesiánský vliv. Domníval se, že trh není schopen vlastní zásluhou dosáhnout rovnováhy, a proto byl velkým zastáncem ovlivňování státní politiky vládními složkami.

Roosevelt chtěl hospodářskou krizi řešit tímto způsobem:

[40] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

- Obhajoval okamžité snížení vládních výdajů pomocí zrušení zbytečných komisí a úřadů
- Navrhoval nezvyšování státního deficitu pomocí politiky vyrovnaného státního rozpočtu
- Prosazoval zastavení další zadlužování k pokrytí běžných dluhů
- Prohlašoval, že jeho úřad je odhodlán snížit náklady vlády a vyrovnat rozpočet[41]

Během období New Dealu často docházelo k rozporům vládních administrativ především mezi Korporací pro financování obnovy (RFC) a samotným Rooseveltem. RFC spatřovala primární léčbu ekonomiky v bankách. Během Hooverovy vlády sice půjčila RFC bankám přes 2 miliardy dolarů, ale ty je využily pouze pro svoje účely, neinvestovaly je. Roosevelt nechal podle rady RFC již zavřené banky zavřít úředně tak, že vyhlásil „bankovní prázdniny." Roku 1933 Kongres schválil zákon o nouzové pomoci bankovnímu systému, který byl první a pravděpodobně nejdůležitější částí New Dealu. Podle tohoto zákona mohly profitující banky se souhlasem ministerstva financí znovu otevřít a zahájit provoz a naopak bankám s častými problémy byli přiřazeni řídící pracovníci. „*Do likvidace šlo něco přes tisíc finančních domů (cca pět procent) a zbytek získal federální osvědčení o solventnosti. Tím se v Američanech obnovila důvěra v banky, což byl první krok, jak znovu rozhýbat oběh peněz a příliv úspor. Korporace pro financování obnovy získala akcie bank a stala se jejich hlavním akcionářem, takže pomyslné centrum amerického bankovnictví se přesunulo z Wall Streetu do Washingtonu.*"[42]

RFC občas dělala věci, se kterými Roosevelt nesouhlasil, z čehož je patrné, že FDR neměl plně pod kontrolou Nový úděl. RFC například prosadila další zákon, ze kterého vyplývaly bankám povinnosti pojistit si úvěry u Federální korporace pro pojištění vkladů.

Nejvýraznější Rooseveltovou snahou byl nákup zlata. Chybně se totiž domníval, že nákupem zlata (devalvací dolaru) pomůže uzdravit ekonomiku.. Zvýšení ceny zlata mělo podpořit růst cen akcií a komodit a tím tak zmírnit státní dluhy. V lednu 1934 byl dokonce přijat zákon Gold Reserves Act, který zakazoval vlastnictví zlata v soukromém sektoru a

[41] ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X

[42] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.str. 602

dovoloval mít zlato pouze pro umělecké účely.[43] V říjnu rozhodl ministr spravedlnost, že nakupovat zlato může pouze ministr financí a tak od toho dne se každé ráno scházel prezident s ředitelem RFC Jonesem a ministrem financí Henrym Morgenthauem mladším a domlouvali se na nákupu zlata. Tato manipulace se sice líbila Rooseveltovi a dávala mu pocit kontroly nad událostmi, ale nikomu jinému nepomohla.[44]

Roosevelt se po poměrně mírném zlepšení ekonomické situace v bankovnictví snažil vyřešit problém s vysokou nezaměstnaností. Vytvořil program, který dával práci mladým mužům mezi věkem 17 a 25. Jejich pracovní náplní bylo zalesňování, prořezávání lesů či úprava národních parků. V té době dostalo tuto práci téměř dva miliony lidí. Roosevelt vytvářel státní projekty týkající se především veřejných prací (výstavba silnic, škol, letišť, systému přehrad) a zaměstnal tím další 4 miliony. Avšak tyto projekty obrovsky zvyšovaly státní deficit a Roosevelt byl tak nucen je ukončit.

Kromě bankovních kroků Rooseveltovy návrhy zákonů pouze rozšiřovaly Hooverovy politické činnosti. První Rooseveltův zákon o zemědělství Agricultural Adjusment Act pouze omezil výrobu potravin a Roosevelt v zoufalém gestu slíbil farmářům peníze za to, že nechají půdu ladem. Dále farmáře přemlouval, aby v zájmu zvýšení cen vybíjeli mladé kusy dobytka. Roosevelt se všemi silami snažil zvýšit mzdy farmářům, ale tím se zvýšily i ceny pro spotřebitele a tím nedocházelo k tolik potřebnému ekonomickému zotavení.[45]

Obdobou zákona o zemědělství byl zákon o průmyslu National Industrial Recovery Act. Pro podporu průmyslu byla zřízena i nová organizace, která si vytyčila dva hlavní cíle: stabilizaci průmyslového podnikání vyhlášením zásad poctivé konkurenční praxe, zvýšení kupní síly obyvatelstva zvýšením mezd a vytvoření nových pracovních míst. Byly zavedeny nové pracovní normy, přičemž nejdůležitější z nich lze označit prosazení čtyřicetihodinového pracovního týdne a zákazu zaměstnávání dětí mladší 16 let. Poprvé v historii USA měli dělníci právo zakládat odborové svazy a kolektivní vyjednávání o mzdách.

---

[43] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.44

[44] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.

[45] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

Oba tyto zákony, jak zákon o zemědělství, tak zákon o průmyslu, byly obrovsky kritizovány a ústavní soud v roce 1935 je označil za protiústavní a zrušil je.

V sociální oblasti bylo nejdůležitější zavedení zákonu Social Security Art, na jehož základě byly vypláceny dávky nezaměstnaným a starobní důchody. Všichni pracující měli povinnost přispívat určitým procentem svého platu do důchodového fondu a od roku 1940 se z tohoto fondu vyplácely důchody.

Podle vzoru keynesiánství prezident změnil i státní daňový systém. Zavedl federální dědickou a darovací daň, daň ze zvlášť vysokých příjmů a daň z dividend. Důležitou součástí státního rozpočtu se staly opět spotřební daně, které mezi lety 1933 – 36 tvořily skoro 40% celkových příjmů do státního rozpočtu. Daňovým zatížením se tak Roosevelt snažil splnit svůj předvolební slib vyrovnaného státního rozpočtu. Skutečnost ovšem byla jiná. Za jeho vlády byly vždy vyšší státní výdaje než příjmy a v roce 1936 tvořil státní dluh až 6% HDP.

Většina ekonomů zastává názor, že Nový úděl nebyl ničím novým a pouze navázal na předchozí programy. V Rooseveltově období klesla míra nezaměstnanosti na 14,3% pouze v roce 1937. Ale koncem tohoto roku ekonomika začala znovu upadat a nezaměstnanost se dostala až na 19%. „*Skutečný návrat ke konjunkturálnímu ovzduší dvacátých let nastal až první zářijové pondělí roku 1939, kdy zpráva o vypuknutí války v Evropě vyvolala na newyorské burze radostný zmatek, který definitivně smazal pachuť černého října 1929.“*[46] Roku 1941 kdy Amerika vstoupila do války, hodnota produkce v dolarech dokonce dosáhla vyšší úrovně než při ekonomickém rozmachu roku 1929.

Vedou se spory, zda-li byl New Deal úspěšný či nikoliv. Avšak základní úkol vyvést zemi z krize, splnil. Snížil nezaměstnanost a vrátil lidem optimismus. Ale je možné, že některými svými opatření brzdil rychlost zotavení ekonomy z hospodářské krize.[47]

Tabulka číslo 5 ukazuje procentuální vývoj HDP od počátku Velké deprese až do roku 1939. Je zřejmé, že období od roku 1930 do roku 1933 byly pro americkou ekonomiku nejkritičtější. Poté následovalo ozdravení ekonomiky, pouze v roce 1938 byla ekonomika zasažena recesí.

[46] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.str. 606

[47] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

Tab. č. 5 Vývoj HDP (1930-1939)

Rok	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Růst HDP (%)	-12,1	-16,1	-23	-3,9	17,0	11,1	14,3	9,7	-6,3	7,0

Zdroj: Bureau of Economic Analysis

5.4 Druhá světová válka

„*Ekonomické problémy, které se nepodařilo během New Dealu zcela vyřešit, odezněly až s příchodem druhé světové války.*“[48] V období, kdy Evropa vstoupila do války, v USA bylo přibližně 9,5 milionu nezaměstnaných a objem produkce byl na stejné úrovni jako v roce 1929.

Z počátku byly Spojené státy vůči válce neutrální, ale jejich postoj se po útoku na Pearl Harbor roku 1941 změnil a vstoupily do celosvětového konfliktu. Američané si ještě před vstupem do války uvědomili, že budou muset učinit jisté kroky a změnit alokaci lidských a kapitálových zdrojů ve prospěch válečně produkce. Byl vytvořen spojenecký válečný obchodní program půjčky a pronájmu (Lend and Lease) umožňující vládě prodávat na dluh nebo pronajímat materiál a zboží jiným státům za účelem jejich obrany. V letech 1941-1945 USA poskytla spojencům přibližně 50 miliard dolarů prostřednictvím tohoto programu. Během krátkého období se podařilo využít volnou pracovní sílu pro válečný průmysl. Zvyšování válečných potřeb a vládních výdajů na obranné účely způsobilo, že mezi rokem 1940-1945 se hrubý domácí produkt zdvojnásobil a nezaměstnanost téměř vymizela.

Období válečné konjunktury je charakterizováno přebytkem agregátní poptávky nad nabídkou. Vláda chtěla zabránit inflačním tlakům a proto v dubnu roku 1941 byl vytvořen Úřad pro úpravu cen, který stanovoval cenové limity pro jednotlivé zboží a služby. Díky cenové regulaci vzrostly během války ceny pouze o 11%.

Během posledních tří let konfliktu se federální výdaje vyšplhaly až na 40% hrubého domácího produktu, z čehož 85% představovaly náklady na zbrojení a obranu. Zdrojem financování státního rozpočtu tvořily ze 45% daňové příjmy a zbytek se získal emisí válečných dluhopisů. *„Do roku 1946 si válečné dluhopisy v celkové hodnotě přesahující 185 miliard dolarů zakoupilo na 85 milionu amerických občanů. Cenné papíry byly*

[48] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.47

úročeny 2,9% ročně s dobou splatnosti deset let. O dostatečný přísun levných finančních zdrojů se postaral Federální rezervní systém tím, že udržoval na žádost vlády stabilně nízké úrokové sazby.“[49]

V roce 1939 byl vládní příjem pouhých 9,4 miliardy dolarů, avšak do roku 1945 tato cifra byla navýšena desetkrát především proto, že navýšila celonárodní dluh (z 56,9 miliardy dolarů v prosinci 1941 na 252,7 miliardy v prosinci 1945) a také zvýšila daňové zatížení. Daň z příjmu stále stoupala především po zavedení systému daňových srážek z platu. V roce 1945 důchodové daně pokrývaly ze 76% celkové federální příjmy a počet občanů odvádějící tuto daň byl 43 milionů.[50]

Během druhé světové války vzrostla míra státních zásahů do ekonomiky. Po jejím ukončení se podařilo odstranit nástroje přímé kontroly hospodářství, avšak stát měl mnohem důležitější roli než před uplatnění New Dealu.

5.5 Poválečný vývoj

Po druhé světové válce byly Spojené státy absolutní ekonomickou i politickou supervelmocí. Během 50. let právě americká ekonomika tvořila téměř třetinu světové hrubé domácí produkce, 60% průmyslové výroby a 16% světového exportu.

Trumanova vláda dál hodlala podporovat růst americké ekonomiky a snižování nezaměstnanosti. Proto roku 1946 byl přijat zákon o plné zaměstnanosti, ve kterém se vláda zavázala k zabezpečování vysoké úrovně zaměstnanosti. *„Po válce státní administrativa USA podnikla rozsáhlé akce k zapojení vojáků do poválečné ekonomiky.“*[51] Podle keynesiánského přístupu nežádoucí úroveň nezaměstnanosti nebo inflace lze odstranit monetárními či fiskálními změnami.[52] Dále vláda podporovala výdaje na veřejné práce, bytovou výstavbu, výzkum, zvyšování minimální mzdy, cenovou regulaci a rozšiřování sociálního zabezpečení.

---

[49] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7Str 48

[50] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.

[51] SVOBODA, Václav . *Public relations : moderně a účinně*. Praha : Grada publishing, a. s., 2009. 239 s. ISBN 978-80-247-2866-7. str. 218

[52] SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D. . *Ekonomie*. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X

Hospodářské výsledky v prvních poválečných letech byly extrémně kolísavé. Ihned po skončení válečného konfliktu upadla americká ekonomika do recese. Hlavní příčinou byl přechod válečné výroby do mírové. Tato recese trvala pouze krátkou dobu a byla vystřídána opět hospodářským růstem, který byl zapříčiněn vysokými investicemi do výrobní sféry a do nových odvětví (nicméně změna produkce zvýšila nezaměstnanost na 3,9%).[53]

Podle tehdejší administrativy byla zásadní hrozbou vysoká míra inflace. Po válce se řada podniků domáhala zrušení cenové a mzdové regulace. V srpnu 1945 se deregulace dočkali zaměstnanci a následný rok Kongres zrušil i cenovou regulaci. Inflace náhle nebyla ničím potlačena a během necelého roku se ceny potravin zvýšily téměř o 30%. *„Federální rezervní systém nemohl inflační tlaky utlumit, neboť se stále na žádost vlády zaměřoval na udržování nízké úrokové sazby.“*[54]

Z tabulky číslo 6 lze vypozorovat expanzivní ekonomiku před i během 2. světové války trvající do roku 1946, kdy ekonomiku postihla recese, protože se přešlo z válečné výroby do mírového stavu. V roce 1949 proběhla další recese trvající 11 měsíců, avšak prezident recesi potlačil tím, že se zachoval podle vzoru keynesiánství, snížil daně a zvýšil výdaje na sociální i veřejné účely. Následující ekonomický růst byl tažen zejména soukromou poptávkou a financován z nastřádaných úspor. Poptávku navíc podněcovaly obranné výdaje spojené se studenou válkou a korejskou válkou v letech 1950-1953. I přes vysoké výdaje na zbrojení se státní deficit nezvyšoval, protože byl financován vysokými daňovými sazbami.

Tab. č. 6 % změna HDP (1940-1949)

Rok	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949
Růst HDP (%)	10,0	25,0	27,7	22,7	10,7	1,5	-0,4	9,8	10,3	-0,7

Zdroj: Bureau of Economic Analysis

Roku 1953 ukončil dvacetiletou vládu demokratických prezidentů Dwight Eisenhower. Jeho administrativa se snažila o to, aby stát poskytoval co nejpříznivější podmínky pro individuální hospodářskou činnost. Především omezování inflace,

[53] ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2.
[54] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.48

rovnoměrný ekonomický růst a ochranu jednotlivce před hospodářskými riziky. Prezident se stavěl proti vojenským státním a dalším neefektivním výdajům, a proto jeho prioritou se stala racionalizace vládních výdajů.

„Eisenhower ihned po korejské válce omezil státní výdaje na zbrojení. Během jeho vlády se nesnažil stimulovat ekonomiku růstem vládních výdajů, fiskální politika byla naopak po celá 50. léta spíše restriktivní a protiinflační. Výjimku představuje pouze rok 1959, kdy státní rozpočet skončil s deficitem 12,8 mld. USD, tj. 2,6% HDP.“ [55]

V průběhu 50. let měl Federální rezervní systém plně v rukou hospodářskou politiku. Jelikož FEDU byla ponechána značná volnost, pravidelně centrální banka v období expanze tlumila inflační tendence růstem úrokové sazby a naopak v době recese úrokové sazby opět snižovala.

„Pokud se shrne hospodářská politika v tomto období, postupy důležitých ekonomických subjektů se dají označit jako ‚stop and go‘. Byla to politika jemného dolaďování plně založená na keynesiánských základech (konkrétně na neokeynesiánství). Politika fungovala na jednoduchém principu. V době ekonomické recese, kdy je agregátní poptávka nedostatečná, se měl uplatnit princip ‚go‘. Konkrétně znamenal expanzivní fiskální i monetární politiku. V opačném případě, když byla agregátní poptávka příliš vysoká, měla být uplatněna politika ‚stop‘. V praxi vlastně restriktivní fiskální a monetární politika.“[56]

Konkrétně v době snížení tempa růstu ekonomiky nechala vládní administrativa snížit daně a zvýšit podpory v nezaměstnanosti. Tím chtěla dojít ke zvýšení agregátní poptávky a k rovnováze v ekonomice.

Politika „stop and go“ měla i své negativní stránky. Musely se znát přesné statistické údaje týkající se stavu tehdejší ekonomiky, bez kterých by „stop and go“ nemohl prezident aplikovat. Také hrozilo nebezpečí, které výstižně popisuje teorie reálného hospodářského cyklu. Prezident lehce mohl ovlivnit výkonnost ekonomiky, takže před volbami by výkonnost snížil a během voleb by ji naopak zvýšil, čímž by došlo podle obyvatel k uzdravení ekonomiky. Obyvatelé by uvěřili jeho úsudkům a prezident by byl opět volen do své funkce.

---

[55] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.51

[56] ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2. str.192

Tabulka č. 7 vykazuje prosperující ekonomické období 50. let kromě roku 1954, kdy USA ukončila válečný konflikt v Koreji.

Tab. č. 7 % změna HDP (1950-1959)

Rok	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Růst HDP (%)	9,9	15,5	5,6	5,9	0,3	9,0	5,5	5,4	1,3	8,4

Zdroj: Bureau of Economic Analysis

5.6 Americké hospodářství 60. let

Na počátku roku 1960 americká ekonomika vykazovala známky dlouhodobé stagnace a míra nezaměstnanosti činila 5,5%. Jelikož se vláda chovala vůči ekonomice pasivně, byla často kritizována stoupenci keynesiánství.

V roce 1961 byl zvolen nový prezident, který přinesl nový hospodářsko-politický styl New Economics. Zásadně se postavil proti konzervativní zásadě každoročně vyrovnaného rozpočtu, a pokud se ekonomika nacházela pod úrovní plné zaměstnanosti a existovala mezera výstupu, státní deficit byl tolerován.

Vláda se snažila podle vzoru keynesiánství stimulovat nedostatečnou agregátní poptávku prostřednictvím veřejných výdajů, daňových úlev a nízkých úrokových sazeb. Během tohoto období směřovaly státní prostředky především do oblasti národní obrany, na vesmírný program Apollo, výstavbu veřejně prospěšných staveb, rozšíření sociálních programů. Dočasně se navýšily dávky v nezaměstnanosti, podpora bytové výstavby a obnova měst. Na podnět vlády roku 1962 vznikl důležitý zákon o rozšíření obchodu, který vedl ke 35% snížení cel mezi USA a EHS.

Roku 1963 se vlády ujala administrativa Lyndona Johnsona. V době, kdy se americká ekonomika v roce 1964 nacházela v mírném deficitu, byl vytvořen a schválen nový zákon o snížení daní. S tímto zákonem Kongres nechal chválit i zákon investičních daňových úlev, které měly podněcovat agregátní nabídku investičními aktivitami. Toto investiční opatření, jak zabránit kolísání ekonomiky, lze spatřit u Keynese a u jeho východisek z krize.

Vláda zvýšila vládní výdaje především na vzdělání, na zdravotnictví a na výdaje na chudé, snížila daňové zatížení a uvolnila monetární politiku, čímž došlo k hospodářskému

růstu, který trval nepřetržitě 9 let, což je druhé nejdelší nepřerušované období expanze.[57] Toto období je celé znázorněné v tabulce číslo 8.

Tab. č. 8 % změna HDP

Rok	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Růst HDP (%)	3,9	3,5	7,5	5,5	7,4	8,4	9,5	5,7	9,3	8,2

Zdroj: Bureau of Economic Analysis

Postupně se výkon ekonomiky dostával až téměř na úroveň potencionálního produktu. Po zapojení amerických vojsk do vietnamského konfliktu (1965-1975) se začaly objevovat problémy s růstem inflace.V té době tvořil státní deficit 3,7 miliardy dolarů.[58] Nikdo neočekával, že konflikt bude trvat deset let. Během tohoto období rostly výdaje na válečné operace, které zvyšovaly agregátní poptávku. Tím docházelo k přehřátí ekonomiky. Prezidentovi poradci mu doporučovali navýšení daní, aby byly pokryty zvyšující se výdaje, ale prezident zřejmě z politických důvodů do roku 1968 odmítal. Po roce 1968 prezident odsouhlasil nárůst daní o 10% kvůli velkému nárůstu inflace, ale toto opatření zřejmě nebylo dostatečné a přišlo příliš pozdě. Na konci dekády tak došlo k utlumení výkonu ekonomiky.

5.7 Krize 70. let

V roce 1968 byla zvolena nová vláda Richarda Nixona, která měla primární cíl vyřešení inflace a státního deficitu. V té době byla nezaměstnanost na úrovni 3,5 %, avšak největším problémem byl nárůst míry inflace, který roku 1968 činil 4,3%. Vláda zvolila metodu postupných navyšování daní a snižování vládních výdajů, čímž sice dosáhl vládního přebytku 3,2 mld. USD, ale ceny dále rostly 5% tempem.

Tamější hospodářská politika nevyhrála boj s inflací a způsobila roku 1970 recesi. *„Spojené státy se setkaly s dosud neznámým jevem stagflací, tj. rostoucí mírou nezaměstnanosti a inflací zároveň. Keynesiánská hospodářská politika však nedokázala vyřešit neobvyklou ekonomickou situaci. Obava z dlouhodobého hospodářského poklesu*

[57] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.
[58] JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.

odsunula problém inflace až na druhé místo. Monetární i fiskální politika se po změně priorit stala opět expanzivní a způsobovala další cenový růst.“[59]

Z obavy, že by se ekonomika mohla znovu dostat do recese, vládní administrativa na 90 dní zmrazila mzdy a ceny. Vytvořila program, jehož cílem bylo dosažení vyrovnaného státního rozpočtu. Součástí programu bylo zavedení 10% přirážky a i devalvace a zrušení směnitelnosti dolaru za zlato. Zpočátku byl program úspěšný. Ekonomika byla na vzestupu, snížila se nezaměstnanost a inflace byla pod 3,5%. Další pohled na toto období je čistě politická teorie, že prezident těsně před volbami nařídil fiskální i monetární expanzi, čímž došlo v krátkém čase ke snížení nezaměstnanosti a ještě navýšil sociální podpory, tím se zavděčil voličům a byl znovu volen.

Krizi v 70. letech do velké míry ovlivnila ropná krize. 17. října 1973 se rozhodla Organizace států vyvážející ropu (OPEC) snížit o 5% svou nabídku ropy oproti zářijové nabídce. Reagovala tak na konflikt na Blízkém východě. Jelikož arabské státy omezily dovážení ropy, OPEC byl donucen ke zvýšení cen této suroviny. OPEC dále čelil dlouhodobému snížení hodnoty dolaru, čímž se mu zvýšily náklady na zboží a technická zařízení. 16. října cena vzrostla téměř o 70%, 23. prosince o dalších 128% a za jeden rok se zvedla čtyřnásobně. Jeden barel v roce 1974 stál 12 USD. [60]

Tento obrovský nárůst znamenal pro většinu vyspělých států problém, jelikož ropa představovala klíčovou průmyslovou surovinu. Negativní nabídkový šok se projevil v hospodářském propadu a zvýšení inflace, která roku 1974 činila až 9%. Avšak Spojené státy touto krizí trpěly méně než jiné západní země, jelikož mohly určitou část ropy pokrýt z vlastních zdrojů.

Po tomto období byla zvolena nová vláda, která růstu inflace chtěla zabránit pomocí fiskální restrikce a cenových omezení.

„*Za přispívání monetární restrikce se americké hospodářství dostalo do nejhlubší recese od Velké deprese, když jen za 1. čtvrtletí 1975 poklesl reálný produkt meziročně o 9,2%.“*[61] Jediným rozdílem bylo, že cenová hladina stále stoupala. Ekonomika opět upadla do recese a prezident se rozhodl pro keynesiánský způsob řešení, tedy daňové úlevy a vyšší

[59] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.54

[60] *Penize.cz* [online]. 8.11.2002 [cit. 2011-03-14]. Ropná krize v roce 1973 . Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/15900-ropna-krize-v-roce-1973>.

[61] TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7 str.56

transfery. V důsledku těchto opatření státní deficit rostl až na 4,2 % HDP v roce 1976. Nejvíce se na zadluženosti podílely podniky nefinančního odvětí, druhým největším dlužníkem byl stát a třetí byly domácnosti.[62]

Později sice vláda navýšila výdaje na politiku zaměstnanosti a během dvou let se snížila nezaměstnanost na 5,8%, avšak ekonomické expanze se nedočkala, protože ekonomika již nereagovala na keynesiánský model expanzivní politiky a míra inflace se opět začala zvyšovat. Do čela Federální rezervního systému byl zvolen nový předseda, který změnil operativní měnovou politiku. Předchozí režim založený na ovlivňování úrokových sazeb na mezibankovním trhu byl nahrazen kvantitativním řízením peněžní zásoby prostřednictvím nevypůjčených rezerv. Současně byla zahájena měnová restrikce. Čímž se vláda odpoutala od keynesiánského přístupu a přeorientovala se na monetární politiku.

Na konci dekády se vlivem vysokých úrokových sazeb, rozpočtových škrtů a druhého ropného šoku opět ekonomika dostala do recese.

[62] KLVAČOVÁ, Eva . Finanční krize. In *Scientia et Societas*. Česko : Newton College, 2009. s. 98.

6. Výsledky a diskuse

Z analytické práce je zřejmé, že americká ekonomika se v průběhu 20. století nevyvíjela stejným tempem. Největší krizí, kterou byla zasažena, byla Velká deprese a její uzdravení trvalo téměř až do začátku 2. světové války. Ještě před Velkou depresí byla ekonomika na vzestupu. Vládní administrativa si ve 20. letech kladla jeden primární cíl - vytvoření stabilního finančního a hospodářského prostředí. Což se jí úspěšně dařilo, jelikož Federální rezervní systém prostřednictvím peněžní zásoby tlumil ekonomické fluktuace. Tím docházelo k ekonomické expanzi a vyvolávající všeobecný optimismus podnikatelů i spotřebitelů. Tento optimismus se mimo jiné objevil i u spekulací na finančních trzích a byl předehrou k depresi.

Krize se dostavila po zhroucení cen na newyorské burze cenných papírů a zkrachování bankovních domů. V tomto momentě měl nastoupit FED a prostřednictvím nákupů vládních dluhopisů měl zvýšit peněžní zásoby. Také dalším důvodem bylo, že FED se za jakoukoliv cenu snažil udržet zlatý standart dolaru. Tato krize by nebyla tak velká, kdyby americká centrální banka na místo monetární restrikce zvolila monetární expanzi. Velká deprese v podstatě skončila opuštěním zlatého standardu a přijetím aktivistické politiky, která stimulovala agregátní poptávku za pomoci expanzivní a monetární politiky.

Krize trvala prakticky až do vypuknutí 2. světové války, jelikož skutečný produkt se stále pohyboval pod potencionálním, takže některé kapacity ještě stále nebyly plně využívány. To se změnilo až v roce 1942, kdy byla v Americe zavedena plná válečná ekonomika a stala se tak ekonomickou supervelmocí. Těsně však po válce se ekonomika dostala do recese (v období od 1945-46). Primární příčinu lze najít v přechodu válečné ekonomiky do mírového stavu. Následně zejména kvůli investicím do výrobní sféry ekonomika opět expandovala. Od 1949 opět proběhla recese, ale byla odstraněna snížením daní a zvýšení státních výdajů do sociální sféry.

O 50. letech lze říci, že se jednalo o stabilní expanzivní ekonomické období, které v roce 1954 bylo oslabeno z důvodu ukončení válečného konfliktu v Koreji. Hospodářská politika tohoto období bývá označována jako „stop and go“.

60. léta byla v USA velice úspěšná. Expanze trvala celých 9 let a byla zapříčiněna rozvojem techniky, do které se v tomto období značně investovalo. Také válka ve Vietnamu poskytla stimul k růstu výroby.

Po ekonomické stránce 70. léta vykazují prudký zlom ve vývoji americké ekonomiky. Sice do roku 1973 ekonomika mírně rostla, ale od tohoto roku nastala jednoletá recese, která vznikla z důvodu ropné krize. Tato krize však USA nepoškodila jako ostatní země, jelikož USA vlastní bohaté zdroje této suroviny. V druhé polovině 70. let se USA staly atraktivní destinací pro cizí investory a ekonomika expandovala až do roku 1980, kdy nastal druhý ropný šok.

7. Závěr

Jako nejkritičtější momenty ve vývoji amerického hospodářství lze identifikovat tzv. Velkou depresi, období 2. světové války, poválečný vývoj a krizi na začátku 70.let. Tato období jsou velmi významné části amerického hospodářského cyklu. Ke krizi ve třicátých letech 20. století došlo pravděpodobně proto, že americká vláda se po 1.světové válce snažila o vytvoření příznivých podmínek pro podnikání, a proto redukovala svoje výdaje. Během té doby tvořily daně z důchodů největší příjem do státního rozpočtu, zatímco spotřební daně pouze nepatrnou část tohoto rozpočtu. To nepřispívalo k vyvážení americké ekonomiky. Společenský optimismus, vědecký postup a technologická vyspělost měli vliv na akceleraci spotřebních výdajů, což vedlo ke zvyšování produktivity obyvatelstva, která pozitivně stimulovala celé hospodářství. V roce 1929 dosáhly ceny akcií maxima, poté začaly zvolna klesat. Propad cen akcií představoval pro investory nejistotu, ti přestali investovat a začali vybírat své vklady v bankách, které je vyplácely. Tak došlo ke krachu mnoha bankovních domů. Úpadek bank způsobil nedostupnost úvěrů, a tak zkrachovala i řada podniků. Tuto situaci se pokoušela vyřešit tehdejší administrativa několika nevhodnými opatřeními jako udržení zlatého standartu, navýšení státních výdajů na veřejné práce, udržování mezd na stále stejně vysoké úrovni, znemožnění dovozu zboží do Spojených států amerických nebo omezení imigrace o 90%. Tato opatření způsobila, že obyvatelé pracující u firem měli vysoké reálné příjmy a tvořily skupinu, která měla markantně vyšší životní standard. Celou situaci ještě zhoršovala neochota lidí uložit své vklady v bankovních domech, což by rozhýbalo ekonomiku. Po těchto neúspěšných pokusech byla zvolena nová vláda, která vytvářila několik protikrizových opatření. Předně vyhlašovala solventnost některých bank, což dodávalo veřejnosti opět důvěru v ukládání jejich peněz, a také některé bankovní domy zavíraly. Opatření nové administrativy vedla ke snížení nezaměstnanosti, stabilizaci průmyslového podnikání a zavedení zákona Social Security Art.

Všechna tato opatření vedla k mírnému zlepšení ekonomické situace v zemi, avšak ke stabilnímu hospodářskému růstu došlo až v roce 1939, kdy v Evropě vypukla 2.světová válka. Tato skutečnost přinesla Spojeným státům americkým ekonomické příležitosti, které je vyvedly z krize. Překonání následků krachu na americké burze v roce 1929 trvalo 10 let.

Další důležité období v hospodářském cyklu USA je překlenutí 2.světové války. Po tomto válečném konfliktu se Spojené státy americké staly nejmocnějším státem světa a to jak politicky, tak ekonomicky. Avšak přechod z válečné výroby v USA přeci jen způsobil jisté problémy; v poválečných letech došlo k několika krátkodobým recesím, ale zvyšování poptávky zapříčiněné obrannými výdaji spojenými se studenou válkou a válkou ve Vietnamu uvedlo zemi opět do stabilizované situace.

I v 70. letech došlo k útlumu výkonu americké ekonomiky, který byl převážně způsoben dlouhodobou participací Spojených států amerických na konfliktu ve Vietnamu. Výdaje s tím spojené zapříčinily zvyšování míry inflace. Vývoj amerického hospodářství se ubíral stejným směrem i nadále, kdy v roce 1973 došlo k omezení dovozu ropy z arabských států. Vznikla tak tzv. ropná krize, kterou se snažila řada prezidentů potlačit, bohužel ale bezúspěšně. Až novému prezidentovi se podařilo snížit nezaměstnanost. Ekonomické expanze už ale nedosáhl, protože americká ekonomika již nereagovala na keynesiánský model expanzivní politiky.

Ekonomika Spojených států amerických prošla během 20. století řadou obtížných období, které se ve výsledku podařilo více či méně úspěšně překlenout. Nejobtížnější a nejdéle trvající krizí byla tzv. Velká deprese. K vyřešení obtíží spojených s utlumením výkonu politiky jako je zvyšování míry inflace nebo zvyšování nezaměstnanosti byly ve většině případů použity keynesiánské modely řešení krize.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

1) BEDNÁŘ, Vojtěch. *Finanční krize* [online]. 10.2.2009 [cit. 2011-03-12]. Optimismem proti krize. Dostupné z WWW: <http://financnikrize.ezin.cz/financni_krize_clanky/optimismem-proti-krizi/>.

2) *Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělání* [online]. 2010 [cit. 2011-03-06]. 50. Hospodářský cyklus. Dostupné z WWW: <http://www.ceed.cz/makroekonomie/50_hospodarsky_cyklus.htm>.

3) *Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělání* [online]. 2010 [cit. 2011-03-06]. 16. Monetarismus. Dostupné z WWW: <http://ceed.cz/ekonomie/monetar16.htm>.

4) CZESANÝ, Slavoj . *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 199 s. ISBN 80-7201-576-1

5) HOLMAN, Robert , et al. *Velká deprese : Sborník textů* [online]. 1. vydání. Praha : CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004 [cit. 2011-02-21]. Dostupné z WWW: <http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik35.pdf>.

6) JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Vyd. 1. Praha 2 : Academia, 2000. 850 s. ISBN 80-200-0799-7.

7) JUREČKA, Václav, et al. *Makroekonomie*. Praha : Grada, 2010. 332 s. ISBN 978-80-247-3258-9.

8) KLVAČOVÁ, Eva . Finanční krize. In *Scientia et Societas*. Česko : Newton College, 2009.

9) *National* [online]. 25.3.2011 [cit. 2011-03-29]. Bureau of Economic Analysis. Dostupné z WWW: <http://www.bea.gov/national/xls/gdpchg.xls>.

10) *Penize.cz* [online]. 8.11.2002 [cit. 2011-03-14]. Ropná krize v roce 1973 . Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/15900-ropna-krize-v-roce-1973>.

11) RUSMICHOVÁ, Lada , et al. *Makroekonomie : Základní kurs*. Slaný : Melandrium, 2002. 167 s. ISBN 80-86175-24-3

12) SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D. . *Ekonomie*. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X

13) KLVAČOVÁ, Eva . Finanční krize. In *Scientia et Societas*. Česko : Newton College, 2009. s. 98.

14) SIKORA, Pavel . *Blog.respect.cz* [online]. 8.4.2009 [cit. 2011-03-07]. Poslední cylus?. Dostupné z WWW: <http://sikora.blog.respekt.ihned.cz/c1-45977010-posledni-cyklus>.

15) SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Vyd. 1. Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 539 s. ISBN 978-80-87109-21-2.

16) SVOBODA, Václav . *Public relations : moderně a účinně*. Praha : Grada publishing, a. s., 2009. 239 s. ISBN 978-80-247-2866-7.

17) ŠÍMA, Josef . *Trh v čase a prostoru : hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha : Liberální institut, 2000. 104 s. ISBN 80-86389-09-X

18) TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika : 1900-2007*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7

19) ŽÍDEK, Libor . *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2.

9. Přílohy

Příloha č. 1 Vývoj HDP (1930-1979)

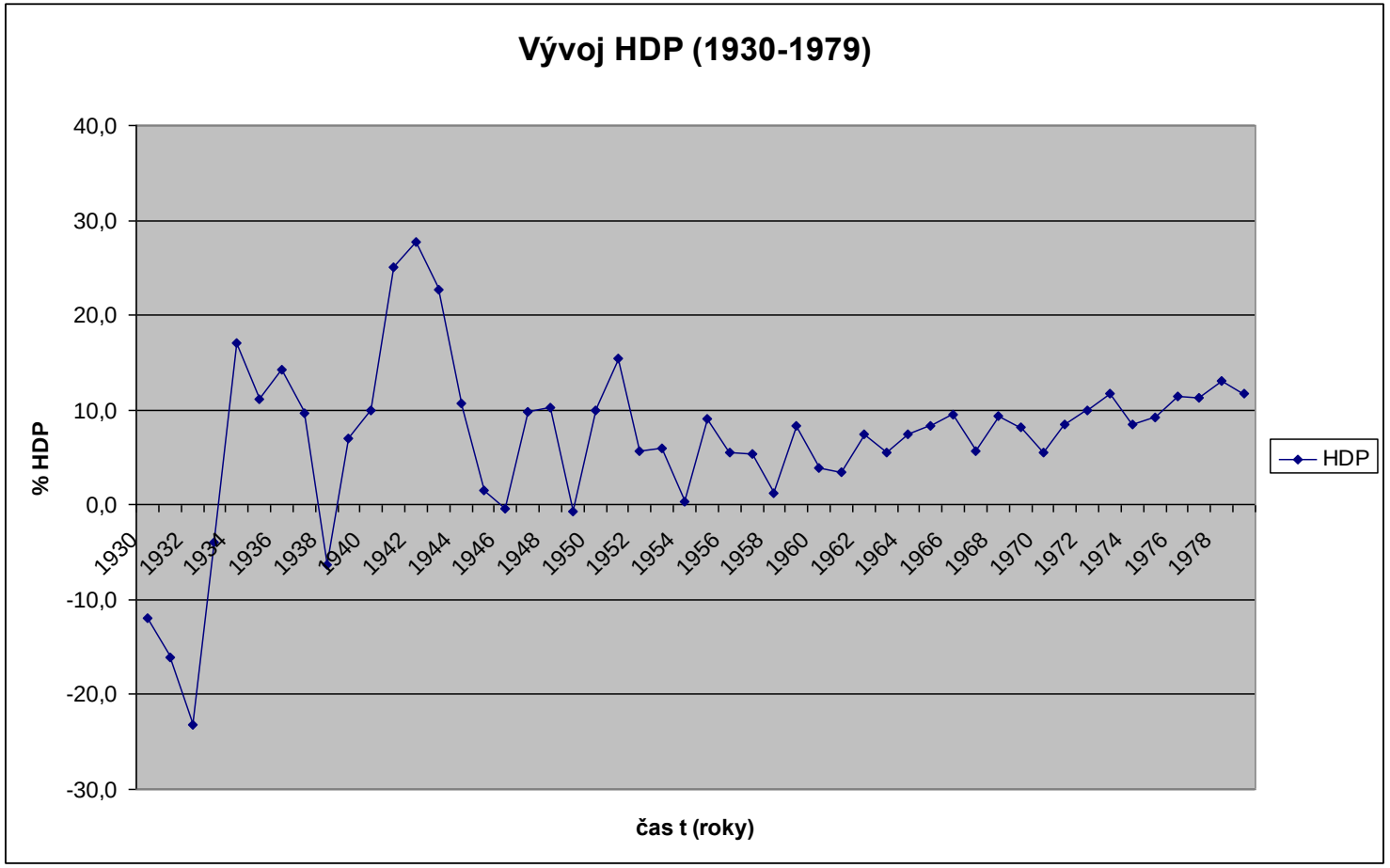

Zdroj: Bureau of Economic Analysis.